

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Toiminnalliset menetelmät sosiaalialalla

2012

Jenna Leinonen

LAIVA ON LASTATTU SADUILLA

- menetelmäkansio satujen käytöstä
päivähoidossa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ
TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan ko | Toiminnalliset menetelmät sosiaali-alalla
19.12. 2012 | 34 + 27
Airi Ylinen, Hanna Kivistö

Jenna Leinonen

LAIVA ON LASTATTU SADUILLA – MENETELMÄKANSIO SATUJEN KÄYTÖSTÄ PÄIVÄHOIDOSSA

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä halutaan nostaa esille sadut ja niiden monet käyttömahdollisuudet päivähoidossa. Satujen lukeminen on yleistä, mutta niitä saa helposti käytettyä monipuolisemmin ja syvällisemmin eri menetelmillä.

Työn pääosassa on menetelmäkansio, joka sisältää menetelmiä ja esimerkkisatuja. Lisäksi sieltä löytyy kirjallista saduista, jotka esimerkiksi soveltuvat vastaavaan käyttöön. Kansiossa on myös tiivistelmä lapsen kielellisen kehityksen pääkohdista. Raporttiosasta löytyy kielen kehitys laajemmin, sekä perustelut sille, miksi kansio on tehty ja miksi asiat ovat sinne päätyneet. Raportissa sidotaan yhteen myös päivähoito ja sadut, sekä perustellaan satujen merkitys lapselle.

Tavoitteena on, että kansio päätyisi käyttöön. Vaikka ammattikorkeakoulu määrittää työtä ulkoisesti ja osin sisällöllisestikin, koin erittäin tärkeäksi, että näyn itse myös kansiossa. Tästä syystä esimerkkisadut ovat suosikkeja, sellaisia, joiden parissa olen itse kasvanut. Menetelmät pohjautuvat toki lähdekirjallisuuteen, mutta myös omiin kokemuksiin, havaintoihin ja kokeiluihin.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, satu, päivähoito, menetelmäkansio

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree programme | Functional methods in social field
Completion of the thesis | 34 + 27
Airi Ylinen, Hanna Kivistö

Jenna Leinonen

SHIP IS FULL OF STORIES – METHOD FOLDER FOR USING FAIRYTALES IN DAYCARE

In these functional thesis work I want to raise up fairytales and stories and lots of ways to use those in childrens daycare. Reading fairytales to children is common, but it is easy to use them more versatile and deeper by different methods.

The main thing in this work is the method folder. It includes methods and example fairytales. As well it includes a list of fairytales wich can be used in the same way than examples. In the folder there are also summary of childrens substance linguistic development.

In the report part there are more extensive version about linguistic development. It also includes arguments for why this folder has been done and why certain things are including it. In the report daycare and fairytales are bounded together.

Destination is that folder is practical and useful. Although university of applied sciences defines thesis work externally and partly internally too, it was important bring little of me to it also. That is the reason why I choose those example fairytales. Those are all time favourites, stories that I have grown into. Methods are based to sources, but also to my own experiences, observations and experiments.

KEYWORDS:

early childhood education, fairytale, daycare, method folder

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	6
2.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä	6
2.2 Yhteistyökumppanin esittely.....	7
2.3 Lapsen luontainen tapa toimia	8
3 LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS	10
3.1 Ensimmäinen ikävuosi	10
3.2 Toinen ikävuosi	11
3.3 Kolmas ja neljäs ikävuosi.....	12
3.4 Viides ja kuudes ikävuosi.....	14
4 SATUJEN MÄÄRITTELY	16
4.1 Mitä sadut ovat?.....	16
4.2 Satujen historiaa	17
4.3 Satujen merkitys lapselle	19
4.4 Päivähoidon merkitys satujen sanansaattajana	21
5 MENETELMÄKANSIO	24
5.1 Miksi menetelmäkansio?.....	24
5.2 Menetelmäkansion sisältö lyhyesti.....	25
5.3 Menetelmäkansion käyttö	26
5.4 Kansion menetelmät	27
6 ARVIOINTI JA POHDINTA	30
6.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja pohdintaa.....	30
6.2 Lopputuloksen arviointi	32

LÄHTEET

TAULUKOT

Taulukko 1. Opinnäytetyön eteneminen.....	30
---	----

LIITTEET

Liite 1. Menetelmäkansio – Laiva on lastattu saduilla	
---	--

1 JOHDANTO

Päivähoidossa satuhetket ja kirjojen lueskelu ovat yleistä ajanvietettä. Jos ei aivan päivittäisiä niin useassa päiväkodissa varmasti ainakin viikottaisia. Kirjoja saatetaan antaa selailtavaksi silloin, kun lasten tulisi hetki malttaa odottaa. Moni lapsi hakeutuu itsestään kirjojen pariin.

Tämän opinnäytetyön kautta on tarkoitus nostaa esiin satujen monipuolisuus ja mahdollisuudet päivähoidon arjessa. Sadut ovat monikäyttöisiä, niitä voi lukemisen jälkeen työstää vielä monin tavoin. Vaikka suunnitelmallisuus on tärkeää, se ei aina tarkoita sitä, että suunnitteluun ja pohdintaan tarvitsisi aina käyttää valtavasti aikaa. Menetelmäkansiosta toivon apuvälinettä tähän – se on ideapankki, josta saa poimittua parhaat ideat ja yhdisteltyä niitä omien mieltymysten, käytössä olevien materiaalien sekä kyseessä olevan lapsiryhmän mukaan.

Raporttiosiossa keskitytään perustelemaan valintoja ja keskitytään päivähoidon merkitykseen satujen välittäjänä. Lapsen kielellinen kehitys on nostettu suureen rooliin, sillä se on myös merkittävä tekijä varhaiskasvatusikäisillä ja sadut tukevat tätä kehitystä.

Opinnäytetyötä suunnitellessa tehtiin suunnittelutyötä ja pohdintaa toimeksiantajan Humppilan kunnan varhaiskasvatusjohtajan ja muun henkilökunnan kanssa. Kesän aikana tapahtuneet henkilöstömuutokset kuitenkin toivat eteen tilanteen, jossa kaikki yhteyshenkilöt olivatkin siirtyneet toisiin töihin ja hetkeen ei yhteyshenkilöä ollut. Uusi johtaja oli aloittaessaan kuitenkin kiitettävästi perehtynyt työhöni ja on toiminut tukena ja ideoiden sekä ajatusten vaihto on onnistunut aina tarvittaessa. Opinnäytetyötä tehdessä on kuitenkin pitänyt tehdä välillä nopeitakin ratkaisuja. Välillä ratkaisut on tehty itsenäisesti ja vasta jälkikäteen hyväksytetty toimeksiantajalla, välillä niistä on ehditty keskustella etukäteen.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

2.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

Varhaiskasvatus on pienten, pääsääntöisesti alle kouluikäisten, lasten keskuudessa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteena on kasvun ja kehityksen sekä oppimisen edistäminen. Tämä vaatii kiinteää kasvatuskumppanuutta lapsen vanhempien sekä varhaiskasvatushenkilöstön kesken. Tämä takaa perheen ja kasvattajien yhteiset toimintatavat lapsen parhaaksi. (Stakes 2005, 11)

Yhteiskunnan toimesta järjestetty ja valvottu varhaiskasvatus koostuu kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta. Se on tavoitteellista toimintaa, joka on samalla suunnitelmallista, mutta myös lapsen omaehtoinen toiminta, kuten leikki on merkittävässä roolissa. Lähtökohtana on laaja-alainen ja kokonaisvaltainen näkemys lapsen kehityksestä ja kasvusta. Näkyvin varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on päivähoito. (STM 2002, 9)

Päivähoitoa määrittää muun muassa laki lasten päivähoitosta. Siellä määritellään päivähoiton tavoitteeksi päivähoitossa olevien lasten kotien tukeminen näiden kasvatustehtävässä sekä lapsen persoonan tasapainoinen kehitys. Päivähoiton tulisi taata lapselle turvallinen ja suotuisa kasvuympäristö, luotettavat ihmissuhteet kasvattajiin sekä monipuolinen ja virikkeellinen ympäristö. (Laki lasten päivähoitosta, 19.1.1973/36)

Päivähoidolla tarkoitetaan tässä kyseisessä laissa lapsen hoidon järjestämistä joko leikkitoimintana, perhepäivähoitona tai päiväkotihoitona. Päiväkotihoito edellyttää, että se järjestetään varta vasten siihen varatussa tilassa. (Laki lasten päivähoitosta, 19.1.1973/36) Tässä työssä päivähoitolla tarkoitetaan pääasiassa päiväkotihoitoa, toki menetelmiä ja tietoja voi soveltaa muissakin päivähoiton toteuttamismuodoissa.

Päivähoiton perustehtävää voidaan ajatella laajan tai vaihtoehtoisesti suppean määritelmän kautta. Suppeaa ajatusmallia mukailen päivähoiton perustehtävä

on hoitaa, kasvattaa ja opettaa. Lisäksi verkostotyö vanhempien sekä muiden ammatillisten tahojen (esimerkiksi neuvolat, koulut, lastensuojelu) kanssa on hyvin oleellista. Laajemman ajatusmallin mukaan edellämainittujen lisäksi ydintehtäviin kuuluu yhteistyö kotien ja vanhempien kanssa sekä verkostotyö. (Koivunen 2009, 11)

Vanhempien ja kasvattajien yhteistyö on tärkeää, vaikka sitä usein on arvosteltukin. Se pitää sisällään monimuotoista vuorovaikutusta ja toimintaa, joista tärkeimpiä on kotikasvatuksen tukeminen. Se tarkoittaa kasvattajien ja vanhempien avointa keskustelua kasvatuseriaatteista ja säännöistä sekä arvoista. Tässä tärkeimpänä nähdään lapsen edun ajattelu ja edistäminen. Vanhemmat ovat aina viime kädessä vastuussa kasvatuksesta ja omasta lapsestaan. Päivähoidon kasvattajan vastuu ulottuu vain aikaan, jonka lapsi viettää päiväkodissa. (Koivunen 2009, 151)

2.2 Yhteistyökumppanin esittely

Yhteistyökumppanini on Humppilan kunta. Humppilan kunta sijaitsee Lounais-Hämeessä, vilkkaiden valtateiden 2 ja 9 risteyksessä. Kunta on luonnonläheinen, mutta monipuolinen asutuskeskus. Vuonna 1874 perustettu Humppilan kunta on pinta-alaltaan noin 148 km². Asukasluku on vuoden 2011 lopussa ollut 2 504, ja naapurikaupunkeja ovat Forssa ja Loimaa. (Humppila 2012)

Humppilan kunnassa on yksi varhaiskasvatuskeskus, Koivukummun päiväkoti. Se sijaitsee kahdessa eri rakennuksessa, jotka sijaitsevat saman tien varrella, mutta eivät vierekkäin. Kuudessa lapsiryhmässä järjestetään hoito 0-6 vuotiaille lapsille, 6-vuotiaille järjestetään esiopetusta. Yksi ryhmistä on vuorohoitoryhmä. (Humppila 2012)

Kunnan päivähoidon ohjaajana toimii Katja Ojala, joka on toiminut myös yhteyshenkilönä tätä työtä tehdessä.

2.3 Lapsen luontainen tapa toimia

Lapsuus on kasvun ja kehityksen ajanjakso. Se alkaa syntymästä ja päättyy nuoruuteen, puberteettiin. Se pitää sisällään ensin vastasyntyneen vauvan, joka kasvaa taaperoksi, pikkulapseksi ja myöhemmin koululaiseksi. (Hellström 2010, 180)

Uteliaisuus ja avoimuus ohjaavat lasta syntymästä lähtien. Yksivuotissyntymäpäivän tienoilla lapsi oppii kävelemään itse. Tämä avaa aivan uuden maailman, kun lapsi pystyy itse liikkumaan ja tutkimaan ympäröivää maailmaa. Esineet ja asiat kiinnostavat yhä enemmän, samoin toiset lapset. Aikuisen matkiminen nousee tärkeäksi oppimislähteeksi. (Vilén ym. 2006, 159)

Kaksi- ja kolmevuotiaana muut lapset ovat tärkeä tuki. Lapsi harjoittelee yhdessä leikkimistä, joka on ensin rinnakkaisleikkiä, mutta vähitellen muuttuu yhteiseksi toiminnaksi. Neljävuotiaana yhdessä leikkiminen ja toimiminen jo sujuu, mutta konfliktitilanteissa aikuisen tuki on edelleen välttämätöntä. Mielikuvitus nostaa päätään yhä ylemmäs, ja esimerkiksi roolileikit tuovat uutta väriä leikkeihin. Viisi- ja kuusivuotiaana lapsi alkaa pitää kavereita tärkeinä kodin ja hoitopaikan ulkopuolellakin. Kyläily on tärkeää ja leikit monipuolistuvat. (Vilén ym. 2006, 159)

Lapsuuden aikana lapsi kehittyy voimakkaasti jokaisella elämän osa-alueella: hän kasvaa fyysisesti, sosiaalisesti, kognitiivisesti sekä kielellisesti ja moraalisesti. Lapsuuden aikana aloitetaan kasvu kohti omaa minuutta. Lapsuuteen kuuluu omanlainen hahmotustapa. Lapsi on voimakkaasti ulkomaailmaan suuntautunut, hän ei vielä hahmota itseään. Hän on lyhytjännitteinen, mutta innostunut, eloisa ja aktiivinen. Toiminnantarve on suuri, elämänriemu ja -ilo suunnaton. Kehitysvaihe on täynnä riemua ja iloa uuden oppimisesta. (Hellström 2010, 180)

Liikkuminen, tutkiminen ja leikki ovat lapselle luontaisia tapoja toimia. Sisäsyntyinen toiminta vahvistaa lapsen käsitystä itsestään sekä vahvistaa hänen hyvinvointiaan. Luonteva ja mielekäs toiminta lisää myös lapsen

itseilmaisua. Päivähoidossa tämä otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Niissä pyritään tukemaan ja toteuttamaan lapsen kielenkehitystä ja oppimista. Kokonaisvaltainen kehittäminen vaatii toteutuakseen arviointia sekä kasvattajayhteisön että varhaiskasvatusympäristön osalta. (Stakes 2005, 20)

3 LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS

3.1 Ensimmäinen ikävuosi

Pieni vauva on herkkä aistimaan ympärillään tapahtuvia asioita. Jo kohtuun lapsi kuulee äidin puheen ja vaistoa kehonliikkeitä. Äidin ääni on lapselle luonnollisesti tutuin ja lapsi reagoi siihen koko kehollaan. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 14)

Ensimmäisen puolen vuoden aikana vauva huutaa ilmaistakseen itseään ja asiaansa. Lapsi reagoi ääniin, ja saattaa muodostaa vokaaleja ”vastatakseen” puheeseen, mutta ne eivät vielä välttämättä tarkoita mitään. Lapsi oppii myös kääntämään katsettaan ja vähitellen myös päättään kohti ääntä. (Lasten Parhaat Kirjat 2008, 68)

Ensimmäisen kahden elinkuukauden aikaa kutsutaan orastavan itsen vaiheeksi. Silloin lapsi on havainnointikykyinen ja utelias, mutta ei omaa vielä kykyä yhdistellä kokemuksiaan. Vauvalla on sisäsyntyinen, luonnollinen taipumus kokea asiat kokonaisvaltaisesti. Vähitellen syntyy orastava käsitys itsestä ja toisesta ihmisestä. Noin 2-8 kuukauden ikäinen lapsi on ydinitseen vaiheessa, jossa esiin nousee kokemus yhteinäisyydestä ja jatkuvuudesta. Käsitys vuorovaikutuksesta vahvistuu ja lapsi muodostaa kokemuksia itsestään yksilönä. (Alijoki 1998, 39)

Ensimmäisen ikävuoden toisella puolikkaalla eli 6-12 kuukauden ikäisenä vauvan jokeltelu alkaa kuulostaa enemmän ja enemmän oikealta puheelta: äänensävyt vaihtelevat ja ”puhe” on keskustelumaista: vauva selvästi haluaa kertoa jotain. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 90) Lapsi saattaa alkaa reagoida omaan nimeensä. Yksivuotissyntymäpäivän tienoilla on usein se hetki, jolloin lapsi ääntää ensimmäisen sanansa. (Lasten Parhaat Kirjat 2008, 71)

8-15 kuukauden ikäinen lapsi elää subjektiivisen itsen vaihetta. Lapsen käsitys siitä, että omia sisäisiä kokemuksia voi ilmaista ja siten olla toisen ihmisen

kanssa yhteydessä, alkaa muodostua. Kommunikointi nousee tarpeiden ilmaisemisen tasolta mielen jakamisen tasolle. (Alijoki 1998, 39)

3.2 Toinen ikävuosi

Noin vuoden ikäisenä lapsi ymmärtää paljon enemmän puhetta kuin itse tuottaa. Oma sanavarasto on muutamia ymmärrettäviä sanoja. Lapsi nauttii kielestä, kuten laululeikeistä ja loruttelusta. Lapsi myös seuraa muiden kielellisestä kommunikaatiota kiinnostuneena. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 146)

Siirtyessään toiselle ikävuodelle lapsi ottaa kaikissa vuorovaikutustaidoissaan harppauksen eteenpäin. Hän oppii liikkumaan itse, mutta myös sanojen löytyminen on suuri askel. Lapsi oppii, että asioilla ja esineillä on nimet ja että kielen avulla on mahdollista kommunikoida ja ilmaista itseään. (Alijoki 1998, 51)

Puolentoista vuoden rajapyykin lähestyessä lapsi jatkaa kehittymistään kielen parissa. Hän osaa jo noudattaa yksinkertaisia ohjeita, ja oma sanavarasto laajenee koko ajan. Yleisimmin lapsen ensimmäiset oppimat sanat ovat substanttiiveja, kuten äiti, isä, auto, nalle... Puolentoistavuoden ikäisenä lapsi oppii vähitellen myös yhdistelemään sanoja "lauseiksi" ja käsitys kielestä kommunikaatiokeinona vahvistuu. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 147) Sanojen aihepiiri kumpuaa lapsen omasta lähipiiristä ja kokemusmaailmasta. Lisäksi lapsi tekee helposti yleistyksiä: "juna" voi tarkoittaa kaikkia mahdollisia kulkuneuvoja ja "täti" kaikkia naisihmisiä. (Alijoki 1998, 52)

Sanojen yhdistäminen alkeellisiksi lauseiksi kehittyy lapsen toisen syntymäpäivän lähestyessä. Kieliopista ei luonnollisesti tässä vaiheessa ole tietoa, vaan lauseet ovat "sähkösanomatyyliä". Lauseen sisältö koostuu lapselle tärkeistä asioista (äiti, nalle, tutti) ja muista sanavarastoon kuuluvista sanoista (anna, ota, missä). Edelleenkin lapsen kielellinen ymmärrys on paljon

laajempi kuin ulosanti, vaikkakin aktiivinen sanavarasto kasvaa ja laajenee koko ajan. (Siiskonen ym. 2004, 53)

2,5 -vuotiaalla passiivinen sanavarasto on jo muutama tuhat sanaa, ja hän oppii lisää usean sanan päivätahdilla. Suurin määrä sanoista on substanttiiveja ja verbejä, mutta vähitellen muutkin sanaluokat alkavat kasvaa. Puheessa alkaa vähitellen esiintyä myös aikamuotoja: preesens ja imperfekti alkavat muodostaa merkityksiään, kuten myös monikkomuodot. Tavallista on, että lapsi muodostaa itse omia taivutusmuotojaan ja sanojaan. Jotkin kirjaimet saattavat myös vaihtaa puheessa paikkaa. (Siiskonen ym. 2004, 60)

Lapsen sanavarastoa saa helposti kasvatettua yhteisten virikkeiden kautta. Loruttelu ja satujen kertominen tutustuttavat lasta erilaisiin sanoihin ja rytmeihin. Lasta voi myös innostaa puhumaan ja kertomaan esimerkiksi päiväkotipäivän tapahtumista. Tärkeää on antaa lapselle aikaa kertoa ja kuunnella hänen kertomaansa. Päivittäisissä tilanteissa lapsen voi ottaa mukaan sanojen avulla. Kylvyssä tai potalla voi opetella ruumiinosien nimiä, ruokapöydässä tutustuttaa lasta astioihin ja ulkona voi yhdessä ihmetellä vaikkapa puita ja leikkikaluja. Tärkeää on suhtautua innostuneesti ja kannustavasti lapsen sanojen opetteluun. Aikuisen toisto auttaa lasta omaksumaan uusia sanoja. Lisäksi muut häiriötekijät tulee minimoida, ja lapselle pitää antaa aikaa ja täysipainoinen huomio. Lapselle tulee myös aina vastata, kun hän puhuu aikuiselle. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 148)

3.3 Kolmas ja neljäs ikävuosi

Kolmannen ikävuoden alkaessa lapsi rakastaa entisestään kirjojen lukemista ja selailua. Erityisesti iltasadut ja satuhetket ovat tärkeitä, lapsi jaksaa jo keskittyä tarinoiden ja esittää kysymyksiä ja havaintoja luetusta ja tarinan kuvista. Lauserakenne kehittyy, lapsi oppii muodostamaan jo taivutettuja sanamuotoja: ”anna auto minulle”. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 184)

Lapsen puhe on kolmevuotiaana lähes kokonaan ymmärrettävää. Se sisältää vaihtelevasti käsky- kysymys- ja kieltolauseita sekä eri aikamuotoja. Asioiden ja esineiden sijainnin ilmaisu sujuu myös. Lisäksi kiellinen tietoisuus kehittyy koko ajan. (Siiskonen ym. 2004, 60)

Kolmevuotiaana lapsi käyttää paljon yksikön ensimmäiseen persoonaan viittaavia sanoja, kuten minä, minun, minulle. Lapsi on utelias ja avoin uusille sanoille ja kysymysten esittäminen nousee tärkeään rooliin – lapsi oivaltaa saavansa niin tietoa ympäröivästä maailmasta. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 185) Kyselyiässä miksi-, mikä-, missä -kysymykset ovat yleisiä, kun lapsi tutkii ympäristöönsä ja janoaa sanoja ja tietoa. Kysymyksiin on tärkeää vastata rehellisesti lapsen ikätaso huomioiden. Turha selittely ei kannata ja naureskella ei missään nimessä saa, tällöin lapsi vain hämmentyy. Yksinkertaiset, mutta totuudenmukaiset vastaukset tukevat lapsen kehitystä parhaiten. (Alijoki 1998, 66)

3,5 -vuotiaan lapsen lauseet ovat jo neljän tai viiden sanan mittaisia. Adjektiivisanat värittävät puhetta, mutta niiden varasto voi vielä olla suppea. Lapsi ymmärtää koko ajan enemmän sanallisia ohjeita, jopa kolmeosaisia: ”laitatko äidin kellon pöydälle”. Neljävuotiaalla puhe on sujuvaa ja rakeentellisesti ymmärrettävää. Kuitenkin neljävuotiaalle lapselle ajan ja paikan määreet ovat yhä hankalia. Sen sijaan yksikkö ja monikko sekä nykyinen ja mennyt aika ovat melko hyvin hallussa. Lapsella on kielellistä huumorintajua, joka näkyy erityisesti sanojen kanssa leikkimisenä sekä lorutteluna. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 220)

Kolme-neljävuotiaan kielellistä kehitystä voi ruokkia innostamalla lasta tarinoimaan ja puhumaan. Mielikuvitusleikit tukevat kieltä myös, ja tämän ikäisellä lapsella on jo kaikki edellytykset mielikuvitusleikkiin. Lapselta voi kysellä hoitopäivän tapahtumista, luetusta kirjasta tai jostakin muusta vastaavasta, jolloin lapsi pääsee kertomaan kokemuksistaan. Yhdessä luettavat sadut voivat olla hieman haastavampia ja lapsen kanssa voi keskustella ja perustella asioita entistä syvällisemmin. Kaikki yhdessä vietetty aika ja tekeminen kehittävät lapsen kielitaitoa. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 222)

3.4 Viides ja kuudes ikävuosi

Viisivuotiaan lapsen puheessa esiintyy eri sanaluokan sanoja jo lähestulkoon samassa suhteessa kuin aikuisenkin puheessa. Omat sanat ja lapsen omat taivutusmuodot vähenevät ja vähitellen häviävät kokonaan. Ajan ja paikan käsitys paranee, ja niiden ilmaisu lapsen puheessa helpottuu ja selkeytyy. Lapsi pystyy liittämään esineen tai asian määrittelyyn tarkempia käsitteitä esimerkiksi ulkomuodon, värin, koon tai lukumäärän osalta. Iso harppaus eteenpäin näkyy myös lapsen kyvyssä kertoa ja toistaa tarinoita. (Siiskonen ym. 2004, 60)

5-6 ikävuoden aikana suureen rooliin nousee keskustelu. Lapsi haluaa tunteilleen, ajatuksilleen ja havainnoilleen tukea ja huomiota aikuiselta. Lapsi hallitsee jo jonkinverran vuorovaikutus- ja keskustelutaitoja, joten on tärkeää että hän pääsee kokeilemaan ja kasvattamaan taitojaan kommunikoimalla toisten kanssa. Lapsi on yhä utelias ja kyselee paljon. Syy-yhteydet ovat edelleen kiinnostavia, samoin se, mitä ympärillä tapahtuu. Myös lukumäärät ja numerot alkavat kiinnostaa. (Alijoki 1998, 68)

Kuusivuotiaan lapsen sanavarastoon kuuluu reippaasti yli 10 000 tuhatta sanaa. Lapsi osaa nimetä esineitä ja asioita sujuvasti ja foneettinen tietoisuus lisääntyy. Käsitys siitä, että sanat muodostuvat erilaisista äänneistä ja niiden yhdistelmästä, alkaa muodostua. Lapsen käsitys vuorovaikutustaidoista vahvistuu: hän ymmärtää mitä on keskustelu, osaa esittää kysymyksiä kuulemastaan ja eritoten jaksaa kuunnella. Lapsi osaa vastata hänelle esitettyihin kysymyksiin, osaa jo odottaa puheenvuoroaan sekä osaa toimia hänelle annettujen, pitkäköyhenkin ohjeiden mukaan. (Siiskonen ym. 2004, 60)

Kuusivuotias osaa jo ratkaista erilaisia tilanteita puheen avulla. Hän osaa ilmaista itseään selkeästi oli kyse sitten omasta tahdosta tai tunteista. Kuudenikäisellä on kyky sepittää erilaisia tarinoita vaikkapa kuvien perusteella. Myös kuullunymmärtäminen on hyvällä tasolla – lapsi osaa toistaa kuulemansa sadun, vaikka esimerkiksi tapahtumajärjestys saattaa vielä hiukan muuttua. Erilaiset sanoilla leikkimiset kiinnostavat yhä vain; niin sanaleikit kuin lorutkin. Nokkela kielellä leikkiminen on lapsesta koukuttavaa. Kirjaimet alkavat

kiinnostaa, samoin numerot. Lapsi saattaa osata kirjoittaa jo nimensä ja tunnistaa sen. Lisäksi joku saattaa jo osata kirjoittaa pieniä sanoja mallista. Kiinnostus sanoihin ja kirjaimiin kasvaa, ja jotkut saattavat jopa oppia lukemaan tässä iässä. Erityisesti tässä iässä nousevat esille ne lapset, joille on puhuttu ja luettu paljon pienestä pitäen. Tämä näkyy yleensä useilla osa-alueilla, muun muassa kielellisessä sekä tunne-elämän kehityksessä. (Alijoki 1998, 69)

4 SATUJEN MÄÄRITTELY

4.1 Mitä sadut ovat?

Sadun määrittely tarkasti on hankalaa, ellei mahdotonta. Yleensä sadut kuitenkin sisältävät asioita, joita normaalissa elämässä ei voi tapahtua. Eläinsaduissa on täysin normaalia, että eläimet puhuvat, on mahdollista että leikkikalut elävät tai että tapahtumat tapahtuvat aivan toisenlaisessa maailmassa. Nämä ovat niin sanottuja normaalitajunnan ylittäviä kokemuksia. (Ylönen 2000, 9)

Sadussa on tyypillisesti ongelma, joka on ratkaistava. Päähenkilö(t) oppii matkan varrella asioita itsestään ja muista. Usein matkan varrella kohdataan se tosiasia, että yksin ei selviä, vaan että apua tarvitaan. Tyypillisesti sadussa on kriisi, jonka jälkeen asiat lähtevät ratkeamaan. Sadun lopussa tapahtuu muutos, joka johtaa yleensä onneen päähenkilön kohdalla, ja perinteisesti paha saa palkkansa. (Ylönen 2000, 13)

Tyypillisesti satu alkaa sanoilla ”olipa kerran”. Tällainen etäännyttävä aloitus kertoo lapselle, että ollaan siirtymässä sadun maailmaan, pois todellisuudesta. Hyvässä sadussa on selkeä juoni, joka on tarpeeksi yksinkertainen lapsen ymmärrettäväksi. Hahmot ja tapahtumat tulee kuvata selkeästi. Onnellinen loppu antaa lapselle toivoa tulevaisuudesta. Se kertoo, että vaikeuksista huolimatta kaikki selviää. Tyypillisesti sadusta löytyy myös hyvän ja pahan vastakkainasettelua. Paha saa sadussa aina palkkansa ja hyvä voittaa, tämä kuvaa oikeudenmukaisuutta. (Mäki & Arvola 2009, 38)

Satuja kerrotaan lapsen iloksi. Ne vahvistavat lasta sekä tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Oikea satu on aina tosi, jopa niin, että myöhemmässä elämänvaiheessa lapsi voi kokea yhteyden sadun ja oikean elämän välillä. Sadut eivät kuitenkaan vieraannuta lasta todellisuudesta, vaan ne päinvastoin innostavat lasta tutkimaan maailmaa ja tutustumaan todellisuuteen. Satuja lapsena kuunnellut oppii hyvin todennäköisesti olemaan hyvä kuuntelija sekä

myön tarinankertoja. Siitä ei saa silti tulla sadunkerronnalle ehto. Satu pitää aina kertoa ja antaa ehdoitta, vain siinä hetkessä. (Haapaniemi-Maula 1997a, 9)

Sadussa tärkeää on se, että kuvitteellinen teksti sisältää merkityksiä, jotka ikäänkuin kannattelevat kuulijaa. Tekstiä itsessään ei tarvitse analysoida, vaan tapahtumat ovat tärkeitä. (Ylönen 2000, 27)

Oikea satu on sellainen, jonka kertoja kokee omakseen. Mikäli aikuisen kokemukset saduista ovat kaukaiset, voi niitä herätellä lukemalla omaan lapsuuteen liittyneitä tarinoita. Lapselle lukiessa on hyvä tietää mitä lukee, eli lukea tai selata satu etukäteen tutuksi. Silloin ei tule eteen tilannetta, jossa puolivälissä satua eteen tulee lapselle liian hurja kohta tai vaikea tilanne. Hyväksi havaittua satua kannattaa lukea ja kertoa uudelleen ja uudelleen. Pieni lapsi rakastaa tuttuja kertomuksia ja jaksaa lukea ja toistaa niitä useammin kuin aikuinen jaksaisi lukea. (Haapaniemi-Maula 2007a, 11)

Kielikuvat, kielelliset symbolit ja kielellinen ilmaisu ovat sadulle elintärkeitä. Kielioppi ja oikeakielisyys ovat oleellisia, mutta niiden kustannuksella sadun värikäs kieli ei saa kärsiä. Suuri osa sadun viehätysvoimasta syntyy kielestä, kerronnasta ja maailmasta joka niiden avulla luodaan. (Hägglund 1997, 22)

Sadut sisältävät ikuista viisautta. Ne opettavat elämänviisautta ja sisältävät symboliikkaa. Satu on parhaimmillaan, kun kertoja eläytyy sen taikaan ja antautuu sadun lumolle. (Haapaniemi-Maula 1997b, 51)

4.2 Satujen historiaa

Sadut polveutuvat kansantarinoista, myyteistä ja taruista. Jokaiseen vanhaan kansaan liittyy syntytarinoita ja myyttejä sekä uskomuksia. Usein on ollut myös uskomuksia ja käsityksiä parantamiseen ja sairauksiin liittyen. Loitsut, runot ja riitit polveutuvat sieltä, kuten myös satujen parantava ja hoitava tehtävä. (Mäki & Arvola (toim.) 2009, 20)

Tarut ja myytit ovat syntyneet ihmisten tarpeesta selittää asioita ja ilmiöitä. Ne ovat globaali, mutta inhimillinen keksintö. Esimerkkejä tällaisista ilmiöistä ovat muun muassa sairaus, kuolema ja sen jälkeinen elämä, rakkaus, sairaus, epäonni... Ihmiselle on tärkeää tietää omista juuristaan sekä selittää tuntematonta. Uskonnolla on roolinsa näiden synnyssä, mutta myytit ja sadut ovat siitä eriävä, oma maailmansa. (Mäki & Arvola (toim.) 2009, 21)

Suomalaiset sadut ovat alkujaan olleet aikuisten toisilleen kertomia tarinoita, jotka nimenomaan ovat kulkeneet suusta suuhun. Nämä niin sanotut kansantarinat ovat aina muuttuneet matkallaan, kun jokainen kertoja on muokannut tarinaa omaan suuhunsa sopivaksi. Kansantarinoissa alkuperä, eli ensimmäinen kertoja on jäänyt tuntemattomaksi. (Kivilaakso 2010, 9)

Jos Suomen satukirjallisuudesta tulisi nostaa nimiä esiin, varmasti ensimmäisenä tulisi mieleen Zacharias Topelius (1818-1898). Hän on ensimmäinen merkittävistä satukirjailijoistamme. Satusetänä tunnettu Topelius on jo aikaisin oivaltanut, että lapsi tarvitsee kehittävää ja mielikuvitusrikasta luettavaa. Hänen teoksiaan pidetään myös edelläkävijöinä suomalaisessa alstenkirjallisuudessa. (Kivilaakso 2010, 10)

Yliluonnollisuus ja sen kohtaaminen on aina kiehtonut ihmisiä. Tarinoissa on kerrottu peikoista, keijukaisista ja maahisista. On tarinoitu toisista maailmoista, puhuvista eläimistä ja kaikesta muusta, mikä tavallisessa elämässä on mahdotonta. (Voipio 2010, 11)

Huomattava painoarvo suomalaisessa saduissa on eläinsaduilla, eli faabeleilla. Nillä oli painoarvoa jo kansantarina-aikoina, jolloin eläimet olivat saduissa hyvin edustettuina. Karhu ja kettu ovat olleet kautta aikain tyypillisimmät eläinhahmot suomalaisissa saduissa. Alkujaan karhua on käytetty kuvaamaan vahvaa ja voimakasta metsän kuningasta mutta toisaalta kömpelönä ja helposti hieman huijattavissa olevana hahmona. Nykyisin näiden roolien lisäksi karhu on saanut sijaa lelukarhumaisena ja pehmeänä hahmona. (Suojala 2010, 36)

Toinen perinteikäs satulaji on syntykertomukset. Niissä kuvataan jonkin olennon, paikan tai ilmiön alkuperää. Syntykertomukset voivat olla vakavia kuvauksia maailman synnystä, mutta niissä on myös humoristinen puoli. (Suojala 2010, 39) Tunnetuimpana syntykertomuksena voidaan mainita Suomen kansalliseepos Kalevala, jossa kuvataan maailman syntyä.

4.3 Satujen merkitys lapselle

Lapsi tuo sadun mukanaan maailmaan syntyessään. Kuin itsestään vanhemmat ja läheiset kutsuvat tulokasta prinsessaksi tai prinssiksi, sankariksi, menninkäiseksi, keijukaiseksi, kullannupuksi. Hellittely on fyysistä ja erityisesti kielellistä. Aikuinen pääsee jälleen osalliseksi sadun maailmaan, elää sitä lapsen kanssa. Lapsen kasvua myötäeläessään vanhemman mieleen palautuu oman lapsuuden satukokemukset. (Haapaniemi-Maula 1997a, 7)

Syntymästään lähtien lapsella on valmius kommunikoida. Vaikka vauva ei vielä puhu, se kuulee ja näkee, ja reagoi signaaleihin. Sadut, tarinat ja niiden mukana kirjat kuluvat lapsen maailmaan hyvin pienestä pitäen. Vastasyntynyt ei ehkä ymmärrä sadun sisältöä, mutta saa kokemuksen läheisyydestä, välittämisestä ja nauttii vanhemman äänestä. Kolme-neljävuotias uppoutuu sadun maailmaan valloittavalla kiihkeydellä – kaikki on mahdollista, eikä hän kyseenalaista juurikaan mitään. Lapsella on jo lempikirjoja, ja lempikirjoissa usein lempisivuja, -kuvia tai -kohtia. (Lasten Parhaat kirjat 2008, 53)

Sadut ja tarinat myötävaikuttavat lapsen kielelliseen kehitykseen. Useimmat lapset nauttivat luetun kuulemisesta myös sen jälkeen, kun ovat itse oppineet lukemaan. Tämä kertoo paljon – lukeminen on sosiaalinen tapahtuma, jossa aikuinen ja lapsi viettävät yhteistä aikaa, läsnäolo on molemmilla vahva ja lapsi oppii aikuisen myötävaikutuksessa kuuntelemaan ja keskittymään. (Alijoki 1998, 11)

Matti Bergström kirjoittaa artikkelissa Satu ja leikki – lapsen kolmas maailma kolmesta maailmasta, jotka lapsella on. Ensimmäinen maailma syntyy lapsen

mukana, se on lämmön ja turvallisuuden maailma jossa on rakkautta ja sylejä. Toinen maailma on meidän elämämme maailma, joka on kylmä kova ja turvaton. Kolmas maailma on artikkelin nimen mukaan mielikuvituksen, satujen ja leikin maailma. Siellä lapsi on vapaa omine ehtoineen, elämään omaa elämäänsä. (Bergström 1997, 15)

Simo Skinnari jakaa satuihin suhtautumisen karkeasti kolmeen luokkaan: ensimmäisessä vaihtoehdossa sadut ovat ajanvietettä, toisessa satuja pidetään valheellisina ja kolmannessa sadut nähdään siellullis-henkisenä ravintona lapsille. Erityisesti Skinnari painottaa kolmatta luokkaa. Satujen merkitys lapselle on arvaamattoman suuri ja satujen toisto luo lapselle turvallisuutta. Satu auttaa kohtaamaan ja käsittelemään elämän eteentuumia arkipäivän asioita. (Skinnari 2000, 91)

Satuja voidaan käyttää arkisten asioiden opettelemiseen. Niiden kautta voidaan oppia konkreettisia asioita vaikka Suomen luonnosta tai sadun kautta voidaan opetella vaikkapa lukumääriä. Satu toimii usein myös oikean ja väärän mallina. Se voi tarjota lapselle lohtua ja rohkaisua tai työkaluja käsitellä vaikkapa vanhempien eroa. (Ylönen 2000, 27)

Äkkiä ajateltuna sadut voisi määritellä lasten viihdykkeeksi. Ne toimivat kuitenkin myös oikean ja väärän opettajina, moraalin malleina. Sadut voivat tarjota lohtua tai rohkaisua lapselle. (Ylönen 2000, 27) Sadut edistävät lapsen hyvinvointia, sillä niitä kuuntelemalla ja niihin samaistumalla lapsi saa uusia kokemuksia. On myös mahdollista elää sadun kautta omia tunteitaan, ja purkaa esimerkiksi paha olo sadun kautta. Lapsi huomaa, että omia kokemuksia ei tarvitse häpeillä, vaan omat kokemukset saavat sadun kautta uusia merkityksiä. Lapsi saa satuja käyttäen luotua oman kuvitteellisen maailmansa, jonka avulla arjesta ja todellisuudesta selviäminen on helpompaa. (Ylönen 2000, 28)

Satu toimii myös opettajana. Se opettaa lasta hallitsemaan pelkojaan, satu ymmärtää ja antaa voimaa. Satu on intiimi hetki kertojan ja kuulijan välillä. Se on dialogi, vaikka se on valmiiksi kirjoitettu. (Niskanen 1997, 9)

4.4 Päivähoidon merkitys satujen sanansaattajana

Sadut kuuluvat olennaisesti päiväkodin arkeen. Niitä luetaan lapsille ääneen, ne voivat kuulua lepo hetkeen ja monissa päiväkodeissa lapsia sadutetaan aina silloin tällöin. Useimmissa tapauksissa tarvittaisiin vain pientä toiminnan suunnittelemista ja systemoimista, jotta sadut saisi suurempaan rooliin. Päiväkodit ovat mitä oivallisin ympäristö satujen käytölle. Niissä toimintaa voidaan suunnitella ja muokata spontaanisti lapsien kehitystason ja tarpeiden mukaan. (Hämmäinen & Mäki 2009, 53)

Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa on suuri. Lapsi on luontaisesti kiinnostunut itseään ympäröivästä maailmasta ja omasta roolistaan siellä. Kieli on oleellinen osa näiden asioiden sisäistämistä: kieli on lapsen ajattelun väline ja kommunikaation perusta. Kielen rooli ja merkitys korostuu koko ajan lapsen kasvaessa, jolloin kielen hallinnan valmiudet kasvavat. (Stakes 2005, 19)

Satujen ja leikin rooli lapsen kielen kehitykselle varhaislapsuudessa on merkittävä. Kielen oppiminen alkaa matkimisesta, jossa aikuinen-lapsi suhde on korvaamaton. Pieni lapsi havainnoi ympäristöään ja tarvitsee lähelleen kasvattajan, joka osaa tulkita hänen kommunikaatiotaan vaikkei sanoja vielä olisikaan. Kasvattajan rooli on vastata lapsen vuorovaikutusyhteyksiin. Päivittäiset rutiinit opettavat lapselle kieltä eri tilanteista, ja arjen sekä kielen hahmottaminen vahvistuu ja helpottuu. Lapsilla on myös luontainen taipumus sanoilla leikkelyyn. Hassuttelu ja loruttelu ohjaavat lasta kielellisen tietoisuuden osa-alueilla. (Stakes 2005, 19)

Toimeksiantajakunnassa Humppilassa on käytössä seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka piiriin kuuluvat Forssa, Humppila, Ypäjä, Jokioinen sekä Tammela erityiskasvatuksen osalta. Seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty viimeksi vuonna 2005, joten tietyiltä osin se ei välttämättä ole ajantasalla.

Seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu Stakesin julkaisuun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2005) sekä Valtioneuvoston

periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin linjauksiin. Varhaiskasvatussuunnitelma on seutukunnallinen. Koska Humppilan päivähoito koostuu yhdestä yksiköstä, ei ole yksikön omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Jokaisella lapsella on oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Forssan seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 2)

Seutukunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kielen merkitys nostetaan keskeiseen merkitykseen lapsen maailmankuvan muotoutumisessa, itseilmaisussa, sosiaalisissa suhteissa, viestinnässä, ajattelun kehityksessä sekä kulttuuristen tapojen oppimisessa. Sen mukaan lapsella on oikeus nauttia kielestä, sekä saada erilaisia kokemuksia kirjoitetusta ja puhutusta kielestä. Lasta tulee rohkaista ilmaisemaan ajatuksiaan, tunteitaan sekä itseään kielellisesti. (Forssan seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 12)

Kielellinen kehitys on jaettu kolmeen eri osa-alueeseen. Ne ovat kuunteleminen, puhe ja ilmaisu. Puheen osa-alueella erityisen tärkeää on keskustelutaito ja sanavarasto. Ilmaisun kannalta oleellista on äänenkäyttö, leikki ja mielikuvitus. Kuunteleminen pitää sisällään esimerkiksi kuullun ymmärtämisen sekä keskittymiskyvyn. (Forssan seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 12)

Päiväkotiryhmässä, jossa on monen ikäisiä lapsia voi joutua pohtimaan, millaisia satuja tulee lukea. Jaksavatko pienet lapset kuunnella liian haastavia kertomuksia ja jaksavatko isommat kuunnella pienemmille suunnattuja tarinoita? Hyvin usein isommat lapset kuitenkin nauttivat myös jo tutuista satuja. He nauttivat kun tuntevat sadun kulun ja osaavat ennakoida tapahtumia. Pienempi lapsi taas nauttii sadun ilmapiiristä ja tunnelmasta, ja pystyy niin sanotusti ohittamaan sen, että ei juonesta aina ymmärräkkään. Lapsiryhmässä, jossa on eri-ikäisiä lapsia voi siis huoletta turvautua ajattomiin klassikkosatuihin. Tärkeää on, että kertoja kokee sadut omakseen ja tuntee kohderyhmänsä. (Haapaniemi-Maula 1997b, 45)

Satujen merkitystä päivähoitossa voidaan perustella usealla tavalla. Lapsilla ei aina ole välineitä ja työkaluja käsitellä tunteitaan ja kokemuksiaan. Tällaisissa tilanteissa lapsi helposti sulkeutuu tai turvautuu tönimiseen ja muuhun fyysiseen

kiusantekoon. Satujen kautta lapsi pääsee käsittelemään omia tunteita ja kokemuksiaan, ja konfliktitilanteilta ja sulkeutumiselta voidaan välttyä. Jopa kolmasosalle päiväkotikäisistä lapsista ei lueta kotona, joten päiväkodin satuhetkien merkitys korostuu entisestään. (Hämmäinen & Mäki 2009, 54)

5 MENETELMÄKANSIO

5.1 Miksi menetelmäkansio?

Koska me emme tiedä, millaisissa olosuhteissa tämän päivän lapset tulevaisuudessa elävät tai millaisiin asioihin he elämässään törmäävät, on tärkeää opettaa lapsille, että maailmassa on mahdollisuuksia. Kun näkee eri mahdollisuuksia, herää mielenkiinto myös kokeilla niitä. On tärkeää saada kokemusta valintojen tekemisestä ja siitä, miten erilaiset ratkaisut vaikuttavat asioihin. Valintojen tekeminen on ajattelun vapautta. (Hakkola & Virsu 2000, 8)

Toive menetelmäkansiosta on lähtöisin toimeksiantajalta. Sen aihetta ja teemaa pohdittiin alustavasti yhdessä. Aluksi ajatuksissa oli ”yleiskansio”, joka olisi sisältänyt erilaisia harjoitteita erilaisilta kehityksen osa-alueilta, kuten motoriikan, kielellisen kehityksen, luovuuden, silmä-käsi -koordinaation ja vastaavien osa-alueiden parista. Tämä ajatus osoittautui kuitenkin liian laaja-alaiseksi ja avoimeksi tällaisella aikataululla tehtäväksi, joten ajatusta piti tarkentaa.

Päädyin itsenäisesti ajatukseen menetelmäkansiosta, joka liittyisi satuihin ja päivähoitoon. Vahvistutin tämän ajatuksen myös toimeksiantajalla, jolta tuli innostunutta ja kannustavaa palautetta. Kevään ja kesän aikana toimeksiantajakunnassa tapahtui henkilöstömuutoksia, kun molemmat aiemmista yhteyshenkilöistäni siirtyivät toisiin työtehtäviin. Pieni katkos yhteydenpidossa ei vaikuttanut toimintaan mitenkään, ja ilokseni sain huomata, että uusi päivähoitohjaaja oli saanut perehdytyksen ja myös itse perehtynyt minun asiaani ja ideoihini, kun aloitimme yhteydenpidon.

Se, miksi halusin nostaa esiin satujen käyttömahdollisuuksia päivähoitossa, kumpuaa omista kokemuksistani. Olen tehnyt erimittaisia sijaisuuksia eri päiväkodeissa ja olen nähnyt useita erilaisia toimintatapoja eri-ikäisten ja -kokoisten lapsiryhmien kanssa toimittaessa. Koska suuntautuminen

varhaiskasvatukseen on itselleni ollut selvää koko opintojen ajan, halusin koota tällaiset toimivat menetelmät yksiin kansiin.

Kansiosta halusin konkreettisen kansion, koska uskon sen olevan paras mahdollinen muoto sen käyttötarkoitusta ajatellen. Sähköinen tiedosto olisi helppokäyttöinen ja helposti jaettava versio, mutta silloin kansion lukemiseen tarvittaisiin tietokone, eikä sellaista ole aina käytettävissä.

Kansion hyviin puoliin kuuluu sen helppokäyttöisyys. Se ei vie paljoa tilaa hyllyssä, se on helppo ottaa käyttöön vaikka jonkun yksittäisen menetelmän tarkistamista varten. Siihen saa myös lisättyä itse menetelmiä tai satuja sekä tehtyä tarvittaessa merkintöjä.

5.2 Menetelmäkansion sisältö lyhyesti

Menetelmäkansio pitää sisällään viisi esimerkkisatua, erilaisia menetelmiä satujen käyttöön ja soveltamiseen sekä kirjaluetelon.

Lähtökohtana satujen valitsemassa oli ehdoton ajatus siitä, että niiden on oltava klassikoita. Hyvin tunnettuja, positiivisia ja perinteisiä tarinoita, jotka hyvin tunnetaan. Pitkään ajatuksena oli perustaa kansio muun muassa Grimmin veljesten ja H. C. Anderssenin satujen pohjalle, mutta koska niiden rakenne on kaikissa saduissa hyvin samanlainen, ne eivät olisi ajaneet tässä yhteydessä asiaansa. Niinpä lopulta esimerkkisaduiksi valikoituivat Kuka lohduttaisi Nytytiä? (Tove Jansson), Nalle Puh (A. A. Milne), Pekka Töpöhäntä (Gösta Knutsson), Uppo-Nalle (Elina Karjalainen sekä Vaahteramäen Eemeli (Astrid Lindgren). Kaikki sellaisia, joiden parissa olen itse kasvanut. Tärkeä seikka oli myös se, että ne antavat tilaa ja mahdollisuuksia lapsen mielikuvitukselle ja niitä on mahdollista käyttää erilaisten menetelmien kautta.

Esimerkkisatuja ei varsinaisesti ole sidottu kansion menetelmiin. Niitä käytetään nimensä mukaisesti vain esimerkkeinä. Kansio sisältää katkelmat kaikista

edellämämainituista saduista. Lainauksien avulla on tarkoitus havainnollistaa satua ja sen merkitystä ja käyttöä menetelmän kanssa.

Kirjaluettelo toimii pienenä muistilistana saduille, joita esimerkiksi voi käyttää menetelmien kautta. Se ei ole kamalan laaja, koska pyrkii noudattamaan osaltaan noudattamaan kansion klassikko-teemaa. Tärkeää on huomioida se, että mitä tahansa satua voidaan jalostaa käyttöön.

Kansiossa on myös hakemisto, jonka avulla sen sisältämät menetelmät on helppo löytää. Ne on jaoteltu esimerkkisatujen alle, paitsi yleisiksi menetelmiksi on nostettu lukeminen ja leikki. Ne kun luonnollisesti kuuluvat lapsen ja päiväkodin arkeen jo muutenkin.

5.3 Menetelmäkansion käyttö

Menetelmäkansio on pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi ja loogiseksi. Se pitää sisällään menetelmähakemiston, jonka avulla on helppo katsoa minkä sadun alta mikäkin menetelmä löytyy. Menetelmät on pyritty tuomaan esiin mahdollisimman yksinkertaisesti ja käytännönläheisesti. Kansiossa on pyritty ottamaan huomioon mahdolliset rajalliset materiaalit ja tilat.

Menetelmäkansiossa on koonti lapsen kiellisen kehityksen pääkohdista. Se, että menetelmiä ei ole suunnattu tietyn ikäisille lapsille, on tarkoituksellista. Tässä kohdin päätös on kansiota käyttävällä, joka varmasti tuntee ryhmän ja osaa valita ja soveltaa sopivaa menetelmää ryhmän tarpeita ja taitoja vastaavaksi.

Kansiossa on saatteena ”lukijalle” -osio, joka avaa kansion käyttöä ja tarkoituksperiä. Tavoitteena on, että kansiota pystyy käyttämään ja hyödyntämään, vaikka ei opinnäytetyön raporttiosaa olisi lukenutkaan. Raporttiosa tulee kuitenkin samaan kansioon, joten jos käyttäjällä on aikaa ja mielenkiintoa, voi sen lukea täydentävänä tietona.

5.4 Kansion menetelmät

Lapsen kaikki tekeminen on toimintaa. Niin leikki, piirtäminen, kävely, tutkiminen kuin piirtäminenkin. Ohjattua toimintaa voi olla monenlaista, mutta yhdistävä tekijä sille on tavoitteellisuus. Kun tavoitteena on lapsen tukeminen ja rohkaisu, ei menetelmästä saa kuitenkaan tulla itse tarkoitus vaan sen tulee toimia välineenä, samoin kuten aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksenkin. (Vilén ym. 2006, 473)

Lapsen oppiessa symboliikkaa, eli kun lapsi havaitsee että jokin asia voi edustaa myös toista asiaa, aukeaa uusi maailma. Lapselle aukenee mahdollisuus luovaan leikkiin. Se johtaa siihen, että esineiden merkitys vähenee ja lasten yhteisten leikkien kautta kokemukset muuttuvat aikuisuuden kulttuurisiksi kokemuksiksi. (Vilén ym. 2006, 473)

Menetelmäkansiossa 16 erilaista menetelmää satujen käytölle päivähoitossa. Ne pohjautuvat osin lähdekirjallisuuteen, osin omiin kokemuksiin varhaiskasvattajana. Hyviä ideoita on löytynyt sieltä täältä, parhaat on poimittu talteen ja soveltaen siirretty omaan käyttöön. Kansion yksi tavoite onkin, että menetelmät olisivat sovellettavissa jokaisen kasvattajan omaan tyyliin sopiviksi.

Yleisinä menetelminä kansiossa nostetaan esiin lukeminen ja leikki. Toiminnalliset menetelmät ja leikkiminen kuuluvat luonnostaan lapsiryhmiin ja työskentelyyn lasten kanssa. Se on luontaista kaikille lapsille, he leikkivät ymmärtääkseen kokemuksiaan ja harjoitellakseen rooleja ja taitoja. (Eklund & Janhunen 2005, 85)

Mielikuvitus on kyky, jota kaikki tarvitsevat jokaisena elämänsä päivänä. Se tarvitsee kehittyäkseen ja kasvaakseen elämyksiä, havaintoja ja kokemuksia. Mielikuvitus on myös oppimisen edellytys, sillä oppiessa pitää omaksua uutta ja yhdistää se johonkin jo tiedossa olevaan asiaan. Lasten mielikuvitus kehittyy leikkiessä. Se muokkaa sekä kasvattaa lapsen persoonallisuutta sekä tutustuttaa lasta itseensä ja ympäröivään maailmaan. Leikki pohjautuu aina

mielikuvitukseen, vaikka se sisältäisikin piirteitä oikeasta elämästä. (Hakkola & Virsu 2000, 10)

Menetelmäkansiosta löytyvät draamalliset menetelmät kuten näytelmät, tarinankerronta ja satujuna pohjautuvat heittäytymiseen ja toisen roolin ottamiseen. Draamaa käyttämällä lapsi voi löytää saduista asioita, joista lapsen on hankala puhua tai jotka ovat muuten merkittäviä. Leikki on draaman esiaste, siinäkin lapsi voi ottaa eri rooleja ja näkökulmia. Draamassa korostuu yhdessä tekeminen. Draamaa voi tehdä myös yksin, draamaa on myös lapsen leikki oman suosikkipehmoelun kanssa. (Kotka 2011, 17)

Kerronnalliset menetelmät pohjautuvat ajatukseen, että jokainen osaa kertoa satua. Tarinankerronta pohjautuu sadutukseen. Kummassakin on oleellista se, että ihmisellä, tässä tapauksessa lapsella, on kokemuksia ja ajatuksia jotka hän voi jakaa toisille. Luodaan tilanne, jossa on kiireetön ilmapiiri sekä luotettava ja rauhallinen ilmapiiri. Annetaan lapselle aikaa kertoa ja kuunnellaan tätä aidosti. (Vilén ym. 2006, 481) Nukketeatteri- ja kinderhahmomenetelmät ovat tarinankerronnan ja leikin yhdistelmiä.

Viikonloppuvihko ja reissunalle pohjautuvat omiin työkokemuksiini. Sijaistaessani erästä esikouluryhmää törmäsin näihin menetelmiin. Lapset olivat kummastakin aidon innostuneita ja kummassakin tapauksessa näki, että oli kyse jostakin merkittävästä, ryhmää yhdistävästä tekijästä. Viikonloppuvihko pohjautuu tarinankerrontaan. Reissunalle-menetelmässäkin tarinankerronnalla on oleellinen rooli, mutta hiukan erilainen.

Ryhmätyöt ja projektit antavat lapsille mahdollisuuksia vaikuttaa itse tekemiseen. Itsenäinen päätöksenteko sekä toisaalta ryhmän tuki ovat tärkeitä kokemuksia lapselle. Erittäin tärkeää on, että pienryhmien koossa otetaan huomioon se, että jokainen lapsi saa varmasti äänensä ja mielipiteensä kuuluviin. Pienryhmissä voi tehdä useita erilaisia asioita. Kuten esimerkiksi pieniä tutkimuksia ja projekteja. Lapset voi nostaa asiantuntijan rooliin, ja kerätä tietoa tai pohtia jotain lapsille läheistä ilmiötä. (Vehkalahti 2007, 28 & 85)

Mary Hohmann ja David P. Weikart tuovat esiin erilaisia lasten aktiivisia harjoitteita artikkelissaan *Educating Young Children: Active Learning Practices for Preschool and Child Care Programmes*. Esimerkiksi kielen ja kirjallisuuden roolia voi heidän mukaansa harjoittaa keskustelemalla lasten kanssa jokaisen omista tärkeistä kokemuksista, kuvailemalla esineitä ja asioita. Tärkeää on kielen kanssa hassuttelu: satujen kuunteleminen sekä runot, riittäminen sekä niiden keksiminen.

6 ARVIOINTI JA POHDINTA

6.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja pohdintaa

Opinnäytetyön syntyprosessia on lyhyesti kuvattu jo luvussa 5.1 Miksi menetelmäkansio?. Alla olevasta kaaviosta (Taulukko 1.) selviää opinnäytetyöprosessin kulku.

KUUKAUSI	TAPAHTUMAT
helmikuu	<ul style="list-style-type: none"> • Aloitusseminaari • alustavaa ideointia
maaliskuu	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökumppanin etsintä • päätös menetelmäkansiosta • alustavia luonnostelmia aiheesta ja kansion sisällöstä
huhtikuu	<ul style="list-style-type: none"> • Aineiston kerääminen alkoi • keskustelua yhteistyökumppanin kanssa
toukokuu	<ul style="list-style-type: none"> • Aineiston keräämistä • toimeksiantajan yhteistyöhenkilöt lopettivat työssään
kesäkuu	<ul style="list-style-type: none"> • Aineiston keräämistä • ideointia
heinäkuu	<ul style="list-style-type: none"> • Aineistoon perehtymistä • ideointia, suunnittelua
elokuu	<ul style="list-style-type: none"> • Aineistoon perehtymistä • Aiheen lopullinen tarkentuminen • suunnittelua • kirjoittamista
syyskuu	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjoittamista • Yhteydenotto uuteen yhteyshenkilöön • aineistoon perehtymistä
lokakuu	<ul style="list-style-type: none"> • Toimeksiantajan konsultointi • kirjoittamista
marraskuu	<ul style="list-style-type: none"> • Viimeiset kirjoitukset, oikoluku • Valmiin opinnäytetyön palautus

Taulukko 1. Opinnäytetyön eteneminen

Yhteistyökumppani löytyi helposti. Päädyin ottamaan yhteyttä Humppilan kuntaan, koska silloinen päivähoiton ohjaaja oli jo aiemmassa työssään toiminut harjoitteluni ohjaajana. Toimeksiantaja ehdotti menetelmäkansiota, jota

yhdessä aloimme suunnitella. Aluksi suunnitteilla oli monialainen kansio, joka olisi sisältänyt harjoitteita erilaisilta osa-alueilta, kuten kielen kehityksen, motoriikan ja kädentaitojen osalta. Tämä osoittautui lopulta liian hankalaksi ja laajaksi toteuttaa, joten aihetta täytyi tarkentaa. Kielellinen kehitys nousi esiin, ja loppukesästä se tarkentui vielä satuihin ja niiden käyttöön päivähoitossa. Tein lopullisen päätöksen aiheesta yksin, mutta sain siihen myöhemmin hyväksynnän yhteistyökumppanilta.

Kun aihe oli varmistunut menetelmäkansioksi satujen käytöstä päivähoitossa, aloin perehtyä satuihin. Valtavan satumäärän lisäksi perehdyin niiden historiaan, sekä satujen ja päivähoiton suhteeseen. Useassa lähteessä esiin nousi myös satujen merkitys ja vaikutus lapsen kielen kehitykseen, joten koin luontevaksi ja tärkeäksikin nostaa myös kielen kehityksen työni piiriin.

Kun lopulta kirjoittaminen pääsi vauhtiin, on tulosta tullut. Kovin hankalaa on ollut rajata työ niin, että kaikki oleellinen on mukana, mutta niin, ettei se leviä liikaa. Sadut ovat mieleinen ja läheinen aihe, ja se on vaikuttanut monessa kohtaa työhön liittyvissä ratkaisuissa.

Opinnäytetyöprosessi on ollut monin paikoin haastava. Valtaisan alkuinnostuksen jälkeen oli pitkään vaihe, jolloin mikään ei tuntunut etenevän. Aineisto karttui, mutta epätietoisuus ja saamattomuus nostivat aika ajoin päätään. Lopullisen aiheen löytyminen sai asiat loksauttamaan paikoilleen. Asiat etenivät vauhdilla, välillä jopa lähes maanista lähentelevällä innolla. Kun olisi ollu puhtaaksi kirjoittamisen aika, yllätti saamattomuus jälleen. Lopullisen tekstin kirjoittaminen tuntui ylitsepääsemättömältä tehtävältä ja stressi siitä, ettei saa mitään aikaiseksi kasvoi. Tämän noidankehän yli pääseminen vaati aikansa, mutta lopulta lopullinen versio työstä alkoi muotoutua.

Aikataulullisesti ajatellen prosessin olisi voinut ajoittaa paremminkin. Nyt vielä palautusta edeltävänä päivänä oli pieni osa kirjoittamatta ja oikolukematta. Toisaalta se on kirjoitustöissä ollut tyylini jo vuosia, inspiraatio on välillä haettava pakon kautta.

6.2 Lopputuloksen arviointi

Kehittämistehtävänäni oli tehdä menetelmäkansio satujen käytöstä päivähoidossa Humppilan kunnan varhaiskasvatukselle. Kansio ja raporttiosa valmistuivat aikataulun puitteissa ja vaikka aina olisi varaa laajentaa ja syventää tietoperustaa, olen tyytyväinen kumpaankin.

Olen kokonaisuudessaan tyytyväinen opinnäytetyöhöni. Menetelmäkansio oli pääosassa, kehittämistehtäväni oli tuoda sadut päivähoidon arkeen. Vielä en tietysti voi sanoa, päätyykö kansio oikeasti käyttöön. Toivon sitä kovin, ja olen itse siihen tyytyväinen. Oma versionni tulee varmasti päätymään omaan käyttöön.

Kansio on mielestäni toimiva ja selkeä. Menetelmät on pyritty kuvaamaan mahdollisimman yksinkertaisesti, mutta niin, että mitään oleellista ei kuitenkaan jää pois. Siitä olisi ehkä saanut näyttävämmän ja kutsuvamman käyttämällä esimerkiksi kuvia, mutta päätin asettaa selkeyden etusijalle.

Vaikka olen tehnyt paljon itsenäistä työtä ja päätöksiä, koen kuitenkin saaneeni aina tarvittaessa tukea yhteistyökumppanilta. Ymmärrän henkilöstömuutokset ja niiden vaikutukset, ja olin todella positiivisesti yllätynyt, että kesän jälkeen uusi päivähoidon ohjaaja oli asiaani perehtynyt. Riski itsenäisessä työssä on se, että kansio ei olisikaan sellainen, kuin mahdollisesti on etukäteen ajateltu. Toisaalta, koska alkuperäisestä ajatuksesta on päädytty toisaalta hyvinkin kauas, uskon, että hukkaan työ ei ole missään nimessä mennyt.

Raporttiosassa olen mielestäni käyttänyt monipuolisesti lähteitä. Koin rajaamisen hankalaksi, ja välillä jouduin miettimään pitkään, miten rakenne olisi järkevin. Toivon, että olen onnistunut siinä, ja kaikki oleellinen on mukana. Kansioon päätyneiden menetelmien teoreettiseen perusteluun olisi varmasti voinut panostaa enemmän. Asiaa hankaloitti se, että osa menetelmistä pohjautui käytäntöön ja teoriaa valmiille menetelmälle oli hankala löytää. Teoria avulla olen pyrkinyt perustelemaan pääkohtia, joita soveltaen menetelmät sitten toimivat.

LÄHTEET

- Alijoki, Eila. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Bergström, Matti. 1997. Satu ja leikki – lapsen kolmas maailma. Teoksessa Jokipaltio, Johanna (toim.). Sadun voimat I. Lapsi tuo sadun tullessaan. Jyväskylä: Gummerus, 15-20.
- Eklund, Katja & Janhunen, Tarja. 2005. Leikin ja toiminnan lapset. Teoksessa Lindqvist, Martti; Kopakkala, Aku; Nieminen, Seija; Sura, Sirkka (toim.); Tuomisto, Merja; Santasalo, Helena; Eklund, Katja; Janhunen, Tarja (toim.); Tervämäki, Paula; Tarkiainen, Leena; Salomäki, Jukka & Partanen-Hertell, Marjut. Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi, 84-94.
- Forssan seudun varhaiskasvatussuunnitelma. 2005.
- Haapaniemi-Maula, Ritva. 1997a. Satu lapsen kasvattajana. Teoksessa Jokipaltio, Johanna (toim.). Sadun voimat I. Lapsi tuo sadun tullessaan. Jyväskylä: Gummerus, 7-14.
- Haapaniemi-Maula, Ritva. 1997b. Lapsi on sadun sankari. Teoksessa Jokipaltio, Johanna (toim.). Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Gummerus, 45-53.
- Hakkola, Kirsti & Virsu, Marjut. 2000. Entäs jos... Laulava puu ja muita tarinoita teematyöskentelystä. Tampere: Tammi.
- Hohmann, Mary & Weikart, David P. 1995. Educating Young Children: Active Learning Practices for Preschool and Child Care Programs. <http://www.ecdgroup.com/download/gh1eyxi.pdf> Viitattu 10.11.2012
- Humppilan kunta 2012. Lapsiperheiden palvelut. Viitattu 10.11.2012 www.humppila.fi > Kunnan palvelut > Sosiaalitoimi > Lapsiperheiden palvelut
- Humppilan kunta 2012. Yleistietoa. Viitattu 10.11.2012 www.humppila.fi > Yleistietoa
- [Hellström, Martti. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-Kustannus.](#)
- [Häggling, Tor-Björn. Satu, vakava leikki. Teoksessa Jokipaltio, Johanna \(toim.\).1997. Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Gummerus, 21-28.](#)
- [Hämmäinen, Seija & Mäki, Silja. 2009. Satu ilahduttaa päiväkotilasta. Teoksessa Mäki, Silja & Arvola, Pirjo \(toim.\) Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Helsinki: Duodecim, 50-76.](#)
- Kivilaakso, Sirpa. 2010. Suomalaisen sadun varhaisia kehityslinjoja. Teoksessa Kolu, Kaarina (toim.). Suomalainen satu 1. Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Helsinki: BTJ Finland, 9-21.
- Koivunen, Pirjo-Leena. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kotka, Riika. 2011. Tarinat tunteiden tulkkina. Toiminnallisia ideoita satujen ja draaman maailmasta. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Laki lasten päivähoitosta. 19.1.1973/36

Lasten parhaat kirjat -kerho 2008. Syötä satuja. Lukueväitä lapsuuteen. Helsinki: Tammi.

Mäki, Silja & Arvola, Pirjo. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa Mäki, Silja & Arvola, Pirjo. Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Helsinki: Duodecim, 23-44.

Niskanen, Vuokko. Kirjallisia tienviittoja. Teoksessa Jokipaltio, Johanna (toim.).1997. Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Gummerus, 7-14.

Siiskonen, Tiina; Aro, Tuija; Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim). 2004. 2.painos. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus

Skinnari, Simo. 2000. Pedagoginen rakkaus. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Suojala, Marja. 2010. Satu vuosituhannen vaihteessa. Teoksessa Kolu, Kaarina (toim.). Suomalainen satu 1. Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Helsinki: BTJ Finland, 34-47.

Sosiaali- ja Terveysministeriö. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Helsinki: Edita.

Stakes. Oppaita 56. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2., tarkistettu painos. Saarijärvi: Gummerus.

Vauvasta leikki-ikäiseksi. Kysymyksiä ja vastauksia lastenhoidosta 2007. Suom. Paajanen, A. Helsinki: Gummerus

Vehkalahti, Reetta. 2007. Kehu lapsi päivässä. Vinkkejä ja toimintatapoja lapsen itsetunnon tukemiseen. 3. painos. Helsinki: Lasten keskus.

Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula, Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli. 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Voipio, Myry. 2010. Fantasian ja sadun rajoilla. Teoksessa Kolu, Kaarina (toim.). Suomalainen satu 2. Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Helsinki: BTJ-Kustannus, 9-24.

Ylönen, Hilikka. 2000. Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Tampere: Tammi.

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Toiminnalliset menetelmät sosiaalialalla

2012

Jenna Leinonen

MENETELMÄKANSIO

- Laiva on lastattu saduilla

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SISÄLTÖ

1 Lukijalle	3
2 Lapsen kielellisen kehityksen pääkohdat	4
3 Yleiset menetelmät	5
3.1 Lukeminen.....	5
3.2 Leikki	5
4 Ensimmäinen satu – Uppo-Nalle	6
4.1 Saturentoutus.....	7
4.2 Näytelmät	8
4.3 Kinderhahmot.....	8
5 Toinen satu – Pekka Töpöhäntä	9
5.1 Tunteiden & asioiden käsittely	11
5.2 Käsinuket	12
5.3 Satujuna	12
6 Kolmas satu – Kuka lohduttaisi Nytyä?	14
6.1 Satumaalaus	16
6.2 Satupipo	16
6.3 Riittäminen.....	17
7 Neljäs satu – Vaahteramäen Eemeli	18
7.1 Tarinankerronta.....	19
7.2 Viikonloppuvihko	20
7.3 Rekvisiitta	20
8 Viides satu - Nalle Puh	21
8.1 Reissunalle.....	22
8.2 Projektit	22
9 Menetelmäluettelo	24
10 Satuluettelo	25

LÄHTEET

TAULUKOT

Taulukko 1. Lapsen kielellinen kehitys.....	4
---	---

7 Lukijalle

Tämä kansio on syntynyt rakkaudesta satuihin ja tarinoihin. Vaikka on olemassa tiettyjä vaatimuksia opinnäytetyön sisällön ja ulkomuodon suhteen, on suurimpana innoittajana ja omana punaisena lankanani ollut satujen viehätysvoima, niiden mahti ja mahdollisuus uppoutua toiseen maailmaan sekä erityisesti se, että mikä vain on mahdollista.

Eriyisen hankalaa oli valita esimerkkisadut kansioon. Halusin nostaa esiin klassikoita, sellaisia satuja joiden parissa itse olen kasvanut. Henkilökohtaisuus näkyy tässä hyvin vahvasti. Nimensä mukaisesti ne ovat kuitenkin vain esimerkkejä – kansion menetelmät toimivat minkä tahansa sadun tai tarinan kanssa. Siksi liitin kansioon luettelon kirjoista, joista vastaavia löytyy lisää, eikä esimerkkisatuja ole sidottu liian tiukasti menetelmiin.

Kaikkia kansioista löytyviä menetelmiä voi ja saa soveltaa. Niin olen itsekin tehnyt. Osa menetelmistä on sovellettu teorian tiedon pohjalta, osa poimittu matkan varrelta päiväkodeista, joissa olen ollut harjoittelussa tai töissä. Osa on muokattu koulussa käytössä olleista menetelmistä. Tavoitteenani on nostaa esiin satujen monikäyttöisyys – ne ovat paljon muutakin kuin lepo hetken viihdyke. Aina niiden käyttö ei vaadi edes suuria valmisteluja, ja se mitä ne antavat lapselle, on mahdotonta kuvailla sanoin.

Menetelmiä esiin tuodessani olen pyrkinyt tuomaan esiin niiden mahdollisuudet ja variaatioita eri tilanteisiin. Tarkoituksella en ole ottanut esiin sitä, minkälainen menetelmä sopii tietyn ikäisille lapsille. Jokainen ryhmä ja jokainen lapsi on omanlaisensa yksilö, ja koska menetelmät ovat sovellettavissa, en kokenut tarpeelliseksi kategorioida niitä iän mukaan, vaan jätän sen jokaisen oman ammattitaidon varaan.

8 Lapsen kielen kehityksen pääkohdat

Lapsen kielellinen kehitys on kuvattu tarkemmin opinnäytetyön raporttiosiossa.

Alla olevaan taulukkoon on koottu vain viitteelliset pääkohdat.

Taulukko 1.

IKÄ	KIELENKEHITYKSEN PÄÄKOHDAT
Alle 1-vuotias	<ul style="list-style-type: none"> • Alle puolivuotias huutaa ilmaistakseen itseään • lapsi on utelias ja havainnoi ympäristöään • Ensimmäisen ikävuoden toisella puolikkaalla lapsen ääntely saa jokelutelutyypisiä piirteitä • Lapsi saattaa jo reagida oman nimensä kuulemiseen <p>(Lasten Parhaat Kirjat 2008, 68)</p>
1-vuotias	<ul style="list-style-type: none"> • Noin vuoden ikäinen lapsi sanoo ensimmäisen sanansa • ymmärtää paljon enemmän puhetta kuin tuottaa itse • nauttii kielestä, esimerkiksi loruttelusta ja laululeikeistä • seuraa muiden kommunikaatiota kiinnostuneesti • sanavarasto kasvaa jatkuvasti <p>(Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 146)</p>
2-vuotias	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa yhdistää sanoja alkeellisiksi lauseiksi • kielellinen ymmärrys laajempi kuin ulosanti • aktiivinen sanavarasto kasvaa koko ajan <p>(Siiskonen ym. 2004, 53)</p>
3-4 vuotias	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjat, sadut ja lorut nousevat entistä tärkeämpään asemaan lapsen maailmassa (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2007, 184) • puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää • lapsi osaa esittää käsky-, kysymys- ja kieltolauseita • sijainnin ilmaisu ja esineiden nimeäminen sujuu <p>(Siiskonen ym. 2004, 60)</p>
5-6 vuotias	<ul style="list-style-type: none"> • ”omat sanat” ja taivutusmuodot häviävät puheesta vähitellen • puhe sisältää kaikkien sanaluokkien sanoja tasavertaisessa suhteessa • lapsi osaa määritellä asioita esimerkiksi värin, muodon tai lukumäärän perusteella <p>(Siiskonen ym. 2004, 60)</p>

9 Yleiset menetelmät

9.1 Lukeminen

Lukeminen on tutuin sadun käyttömuoto. Se avaa lapselle uusia maailmoja, antaa työkaluja tunteiden ja kokemusten työstämiseen, kehittää kieltä ja avartaa käsitystä ympäröivästä maailmasta. Lukuhetket ovat päiväkotiarjessa tärkeitä. Satu voi kuulua aamu- tai päiväpiiriin, lepoetkeen tai sille voi olla oma satutuokionsa. Lapset pitävät kirjoista, he selailevat niitä ja katselevat kuvia vaikka sanat eivät aukeaisikaan vielä.

Pienelle lapselle on hyvä kertoa etukäteen hiukan sadusta. Se helpottaa sadun omaksumista. Kaikenikäisten lasten kanssa on tärkeää keskustella sadusta lukemisen jälkeen. Tämä auttaa sisäistämään ja jäsentämään sen tapahtumia. (Lasten Parhaat Kirjat 2008, 18)

9.2 Leikki

Leikki on lapselle luontaista, hänellä on siihen sisäinen vaisto. Se pohjautuu lapsen kasvuun ja kehitykseen. Leikin aiheet kumpuavat kaikesta, mitä lapsi ympärillään näkee ja kokee. Se pohjautuu kuvitteluun, pienen lapsen matkimisleikit kehittyvät vähitellen monimutkaisemmiksi roolileikeiksi. (Hellström 2010, 183)

Leikki pohjautuu aina vapaaehtoisuuteen. Se alkaa pakottamatta ja loppuu, kun on loppuakseen. Aivan pienet lapset leikkivät yksin. Sitten he siirtyvät rinnakkaisleikkiin, kunnes vähitellen oppivat ottamaan toisen leikkijän huomioon niin, että leikistä tulee yhteistä. (Hellström 2010, 184)

Satuja voi käyttää leikin virikkeenä. Aina ei välttämättä tarvita leluja, pelkkä mielikuvitus riittää. Sadun tapahtumat jäsentyvät lapsen mieleen, ja ne saattavat näkyä leikin tapahtumissa ohjaamattakin. Erilaisilla välineillä tai leluilla voi myös ohjata leikkiä.

10 Ensimmäinen satu - Uppo-Nalle

”--Noin vuosi sitten matkusti pieni vihainen poika hoitajansa seurassa laivalla meren yli. Poika oli vihainen, koska hän oli ollut merisairas ja yökötellyt monta päivää ja monta yötä. Kun hän oli hiukan terveempi, kantoi hoitaja pojan ja Alfonso-nallen laivan kannelle. Hän asetti pojan lepotuoliin ja nallen hänen viereensä, kääri peitteen pojan jalkojen ympäri ja ehdotti, että pelattaisiin Mustaa Pekkaa.

Pieni vihainen poika oli ensin voitolla, mutta lopulta kävi kuitenkin niin, että Musta Pekka jäi pojalle eikä hoitajalle. Silloin pieni vihainen poika raivostui, tarttui Alfonso-nalleensa ja heitti sen kaiteen yli mereen. Molskis vain! Myöhemmin pieni vihainen poika katui kovin tekoaan ja vimmastumistaan, mutta ”ikävä kyllä” on myöhemmin sama kuin ”liian myöhään”. Laiva ja sen mukana pieni vihainen poika ja hänen hoitajansa olivat jo kaukana kun taas nalle ajelehti merivirtojen mukana vastakkaiseen suuntaan.

Kokonaisen vuoden nalle ajelehti maailman merillä. Ajelehtiessään se kuuli puhuttavan monia kieliä, koki monenlaisia säitä: sadetta ja myrskyjä, poutaa ja hellesäätä. Myrskyissä ja sateissa se oli melkein upoksissa. Rohkaistakseen mieltään se alkoi sanoa itseään Uppo-Nalleksi. Hellesäällä nalle oli vähemmän upoksissa, ja silloin sen massu, kuono ja tassut, jotka olivat vedenpinnan yläpuolella, kellastuivat ja haalistuivat, niin että kauempaa katsoen sitä olisi voinut luulla kauan kadoksissa olleeksi esineeksi, joka oli miltei romu.

- - Reeta katseli silmä kovana merelle. Kun hän oikein siristi silmiään, hän saattoi nähdä ainakin kaksi tassua ja kuonon. Nyt hän tiesi, ettei kelluva esine ollut romu eikä roju, jollaisia mainingit tavallisesti kuljettivat.

Reeta katseli ympärilleen ja hiekkakakut näyttivät hänestä hyvin typeriltä. Hän päätti tuhota ne, ettei tuo joku, joka olisi tulossa, näkisi niitä. Laulava Lintukoira auttoi Reetaa ja oli tapansa mukaan innoissaan. Kun kakut oli kaadettu hiekka näytti Reetasta taas sellaiselta kuin se oli kauneimmillaan. Hiekan hohtavan

pinnan rikkoi nyt vain aaltojen kepeät viivat, ja matalat pitkät mainingit syleilivät hiekkaa silloin tällöin kevyesti huokaisten.

- - Nyt kelluja oli jo niin lähellä, että Reeta saattoi nähdä vielä kaksi tassua ja pyöreän, pullean massun. Sehän oli nalle, ihan selvästi! Reetan sydän alkoi takoa, ja hänestä tuntui kuin aurinko olisi paistanut kirkkaammin, meri välkkynyt kultaisempana ja taivas ollut sinisempi kuin ennen. Sellaista saa onni aikaan!

Pitkä ja voimakas maininki heitti kellujan valkoiselle hiekalle. Reeta polvistui sen viereen ja katsoi syvälle sen ruskeisiin nappisilmiin. - Hei, minä olen Reeta, hän sanoi hiljaa, ettei olisi pelästyttänyt uutta ystäväänsä. Sitten hän lauloi hellästi äsken keksimänsä tassulaulun.

Nalle tiesi nyt, että se oli tullut määränpäähän: oli valkeaa hiekkaa ja joku, mikä tahansa ystävällinen olento vastassa. - Hei, se sanoi. - Minä olen Uppo-Nalle. - Oletpa sinä vetinen, Reeta sanoi. - Ja hermostunut, Uppo-Nalle lisäsi ja aivasteli niin että hytkyi päästä kantapäihin. ”

Elina Karjalainen: Uppo-Nalle (1977)

10.1 Saturentoutus

Satuja voi käyttää rentouttamiseen. Satua voi lukea lepohetkellä taustamusiikin sijaan. Lisäksi nykyään löytyy useita erilaisia satuja valmiina äänikirjoina tai -cd-levyinä.

Satua voi käyttää rentouttamiseen myös toimintatuokion jälkeen tai vaikkapa ennen ruokailua rauhoittumisen apuna. Satua voi kuunnella penkeillä istuen, lattialla tyynyjen päällä tai jumppasalin lattialla maaten. Silmien sulkeminen rauhoittaa ja lisää keskittymiskykyä.

Sadusta voi jälkikäteen esittää kysymyksiä tai vaihtoehtoisesti jo ennen sadun kuuntelemista esittää kysymyksen tai pyytää lapsia kiinnittämään erityistä

huomiota johonkin asiaan. Näin usein lapsen tarkkaavaisuus ja huomio kiinnittyy satuun entistä vahvemmin.

10.2 Näytelmät

Satujen työstäminen näytelmäksi on helppoa ja mielikuvitus saa silloin lentää. Tässäkin tapauksessa lähtökohta on satuun tutustuminen sekä sen hahmoihin ja tapahtumapaikkoihin syventyminen.

Näytelmät voivat olla nopeita ja spontaaneja, jolloin ei tarvita suurempaa valmistautumista. Jaetaan lapsille roolit, yksi on Uppo-Nalle, yksi on Reeta, joku on Laulava Lintukoira... Hahmot voivat esittää vaikkapa jonkun kirjan kohtauksen tai keksiä oman sellaisen.

Jos näytelmään halutaan panostaa ja nähdä enemmän vaivaa, voidaan yhdessä suunnitella asut, tapahtumat, roolit ja niin edelleen. Näytelmää voi harjoitella, ja kun kaikki on valmista, voi kutsua vaikkapa naapuriryhmän katsomaan hienoa teatteriesitystä!

10.3 Kinderhahmot

Kinderhahmot voivat olla mitä tahansa pieniä leluhahmoja. Ideana on niiden kautta leikkiä satua eläväksi. Voidaan valita, mikä hahmoista olisi Uppo-Nalle, kuka näyttää eniten Laulavalta Lintukoiralta? Hahmoilla voi nukketeatterityyppisesti esittää satua, tai keksiä hahmoille omia seikkailuja.

11 Toinen satu – Pekka Töpöhäntä

”Olipa kerran kissa. Se ei ollut tuollainen merkillinen pitkävillainen kissa, jonka nimikin saattaa olla ulkomaalainen ja mutkikas, vaan ihan tavallinen, suomalainen, harmaatäpläinen kissa, jolla oli helakanpunainen nenä, ja jos vilkaisi sen tassujen alle, huomasi että sillä oli myös helakanpunaiset polkuanturat. Mutta eräs asia oli kovin, kovin surullinen. Sillä ei ollut ollenkaan häntää. Niin, se oli todellakin kauhean ikävää. Sillä oli vain pikkuruinen hännäntynkä, jota se huiskutteli ollessaan vihainen, ja sehän näytti tietenkin aika nololta, niinkuin hyvin ymmärrät. Mutta kaikkein nolointa asiassa oli se, että muuan rotta oli puraissut sen hännän poikki. Sinun on ehkä vaikea uskoa sitä, mutta niin oli todellakin tapahtunut: eräänä päivänä, kun mirrimme oli vasta muutaman päivän vanha ja osasi tuskin kävellä, tuli iso, ilkeä rotta, joka oli suurempi kuin kissanpoika itse, ja puraisi terävillä hampaillaan sen hännän poikki. Kaikki paikkakunnan kissat saivat kuulla tapauksesta, ja saat uskoa, että ne nauroivat ja pilkkasivat hännätöntä pikku mirriä. Ja joskus tapahtui niinkin, että ne asettuivat piiriin pikku mirrin ympärille ja lauloivat tällaisen laulun:

*Ken onkaan nähnyt kissaa,
mi vailla häntää on?
Ei kurjempaa raukkaa
lie alla auringon!*

*Kun tanssihin käymme me illoin,
siro häntämme huiskivi silloin.
Töpöhäntä se tassuansa
vain syrjässä nuolkohon.*

Ja se ei ollut erityisen kiltisti tehty niiden puolelta, vai mitä arvelet? Töpöhäntä, se istui piirin keskellä, nuoleskeli huuliaan ja oli kovasti hämillään. Joskus se yritti sähistä pikkuisen, mutta se ei oikein ollut oppinut vielä sähisemään, ja muut vain nauroivat sille. Ja sitten ne lauloivat vielä toisen säkeistön ja se oli vieläkin häijympi:

*Kas, siltä puri rotta
sen hännäntupukan
sai kerran tappelussa
se voiton loistavan.
Kas, kissa vaik`ois ujo,
saa rotan. - Sin`oot rujo
siks`seiso ulkopuolella
tään piirin tanssivan!*

Niin, tällä pikku mirrillä ei ollut ollenkaan hauskaa. Mutta eräänä päivänä, jona se täytti seitsemän viikkoa, tapahtui jotakin. Muuan setä tuli autolla ajaen siihen maalaistaloon, missä mirri asui. Hän jätti autonsa pihalle eikä sulkenut oikein hyvin auton ovea jäljessään.

Mirri huomasi sen, asteli muina miehinä auton luo ja hyppäsi astinlaudalle ja kurkisti uteliaana sisään ja tunsu pian olonsa oikein kodikkaaksi siellä kaikenlaisten kapistusten joukossa.

- - Auto pysähtyi jälleen ja nyt Töpöhäntä ymmärsi oltavan perillä. Setä kiipesi ulos, aukaisi auton takaoven ja alkoi kerätä pakettejaan. Ja silloin hän huomasi nurkassa kissanpoikasen! - No voi minun päiviäni, hän sanoi. - Mikäs sinä sitten olet? - Miau, sanoi Töpöhäntä, sillä mitäpä muuta se oikeastaan olisi voinut sanoa. - Vai niin, täällä on jänismatkustajakin mukana, jatkoi setä. Se oli pitkä ja kummallinen sana, eikä mirri oikein ymmärtänyt sitä. Mutta se arveli, että oli kai parasta joka tapauksessa vastata, ja niinpä se sanoi vielä kerran "miau".

- No niin, taitaa olla parasta, että sinäkin tulet mukaan. Saammepa nähdä sitten, mihin sinut oikein panemme, sanoi setä ja tarttui sitten mirriä niskakarvoista ja työnsi sen oikeaan takintaskuunsa. Siellä oli pimeätä kuin kellarissa. Eipä silti, että mirri olisi yleensä ollut pimeänarka, mutta ei tosiaankaan ollut hauska istua siellä taskussa ja arvalla, mitä tulisi tapahtumaan.

- - *Katsokaas, mitä minulla oli autossani, sanoi setä nauraen. - Niin, älä pelkää, pikku mirri, emme tee sinulle mitään pahaa, hän jatkoi, ja mirri tunsu heti rauhoittuvansa hiukkasen.*

- *Oi isä, huudahti pikkutyttö. - Oi, miten herttainen! Anna se minulle, isäkulta! - Oliko kissa autossa, vai mitä sanoit? Kysyi täti. - Mitenkä kissa joutui autoosi? - Kyllä koira olisi ollut parempi, sanoi poika. - Ja eihän tuolla ole edes häntääkään. Katsokaa, millainen hullunkurinen tupsu sillä on hännän tilalla! - Minun mielestäni se on suloinen, virkkoi tyttö ja suuteli kissaa niin innokkaasti, että tämän täytyi pudistella päätään niinkuin ulkona sadeilmalla.*

Ja niin tuli maalaistalon kissasta kaupunkilaiskissa ja se kastettiin Pekaksi, sillä tytön mielestä olisi ollut aika ikävää, jos sen nimi olisi ollut pelkästään Hännätön tai Töpöhäntä.”

Göstä Knutsson: Pekka Töpöhännän seikkailut (teoksessa Pekka Töpöhäntä, 2010)

11.1 Tunteiden & asioiden käsittely

Satujen avulla ja niiden kautta lapsi voi käsitellä oikeassa elämässä tapahtuvia asioita ja tilanteita. Moni arkinenkin tilanne saattaa askarruttaa lapsen mieltä, mutta satujen avulla lapsi saa kokemuksia ja mielikuvia erilaisista tilanteista.

Lapsen mieltä voi askarruttaa esimerkiksi vanhempien ero, uuden sisaruksen syntyminen tai vaikkapa läheisen menettäminen. Lapsi käy asioita läpi mielikuvituksensa kautta, kun hän löytää yhtäläisyyksiä sadun ja omien kokemusensa välillä. Lapsi huomaa yhtymäkohdat itsensä ja sadun henkilöiden ja tapahtumien välillä. Sadussa tapahtuvat onnistumiset ja selviytymiset vahvistavat alitajuntaisesti lapsen mieltä, ja ne antavat toivoa. (Ylönen 2000, 63).

Tunteiden ja asioiden käsittelyyn on kirjoitettu myös satuja, jotka on kohdistettu tietyn tilanteen käsittelyyn. Hilikka Ylösen Satulinnan saleissa – opitaan arvoja

satujen ja laulujen avulla (Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2005) on jaettu hyveisiin ja paheisiin. Sieltä löytyvät muun muassa rohkeus, rehellisyys, pelokkuus ja ilkeys, joiden käsittelemiseen on kirjassa neuvoja ja materiaaleja.

Ylösen toimittama Satuviitta (Ensi- ja turvakotien liitto, 2008) on satukirja, jossa sadut kertovat erilaisista tunne-elämän tilanteista. Tällaisia ovat muun muassa hylätyksi tuleminen, anteeksianto ja lupauksen rikkominen, pelko ja sen voittaminen.

11.2 Käsinuket

Käsi- ja sorminuket ovat monikäyttöisiä. Niiden avulla voi esittää uuden sadun lapsille, antaa lasten esittää satua tai suunnitella sadun hahmojen pohjalta uusia seikkailuja samoilla hahmoilla.

Uuden sadun esittäminen nukeilla vaatii pientä valmistelua. Esittäjän on sisäistettävä sadun pääpiirteet ja hahmot sekä ympäristö. Pieni improvisaatio ei ole haitaksi koskaan. Heittäytyminen esitykseen on tärkeää. Lapset uppoutuvat esitykseen entistä paremmin, kun puitteet ovat kunnossa, esimerkiksi taustakankaalla ja vaikkapa kartongista tehdyllä rekvisiitalla luodaan helposti elävä ja uskottava ympäristö.

Lapset voivat itse myös esittää satua nukeilla. Satu voidaan lukea ja siitä voi keskustella yhdessä lasten kanssa. Sen jälkeen lapset saavat itse valita nuket, rakentaa näyttämön ja suunnitella esityksen. Samaa kohtausta voidaan esittää useaan otteeseen, tai hahmot ja lapset voivat vaihdella.

Lapset voivat myös suunnitella uusia seikkailuja sadun hahmoille. Mitä Pekka Töpöhännälle tapahtuu jouluna? Miten Monnin ja Pekan käy, tuleeko heistä ystäviä? Kaikki mahdollisuudet ovat yhtä hyviä, lapsen mielikuvitus on rajaton.

11.3 Satujuna

Satujuna-menetelmää voidaan käyttää, kun satu ja sen henkilöt ovat lapsille tuttuja. Juna voi olla kuvitteellinen, sen voi askarrella pahvista tai se voi olla

vaikkapa lelujuna. Isommat lapset voivat itse muodostaa junan kulkemalla jonossa.

Ideana on junan pysähtyminen asemille. Aikuinen ohjeistaa jokaisella asemalla tekemään jotain satuun liittyvää. Tällaisia asioita voi olla esimerkiksi

- liikkuminen kuten kissat
- äänteleminen kuin kissat
- kissajumppa
- pieniä näytelmiä kirjan kohtauksista (esimerkiksi Monnin ja Pekan kohtaaminen)
- kysymykset sadun tapahtumista
- kysymykset sadun henkilöistä

12 Kolmas satu – Kuka lohduttaisi Nyytiä?

*”Olipa kerran pikku nyyti nyytiäinen,
hän ihan yksin asui taloan
ja talo oli myöskin yksinäinen.
Siis kaksi kerroin yksin peloissaan
hän sytytteli yöllä lamppujaan
ja ryömi peiton alle vinkumaan
kun kuului hemuleitten tassuttelu tiellä
ja mörkö huusi pitkään pimeässä siellä.
Ja kaikkialla lamput syttyvät ja ovet lukitaan
kun kaikki mönkiäiset lohduttavat toisiaan.
Vaan kuka lohduttaisi nyytiä, vaikka tällä näin:
on yöllä kamalakin kamalampi, päivällä toisin päin.*

*Kun aamun harmaa usva kaiken peitti
ja valo vielä nukkui hämärässä,
hän huolestuneen katseen ulos heitti
ja tuumi että, selvittiinhän tässä -
vaan attuni mä kyllä ennen syön
kuin vietän täällä seuraavankin yön.
Hän usvan turvin pakeni ja katos kokonaan
ja ovet auki jätti hän ja lamput palamaan.
Ja jälkeensä hän harmitteli omaa tyhmyttään
kun sateen sekä tuulen päästi taloon pesimään.
Vaan kuka lohduttaisi nyytiä ja kertois että uusi
ja onnellinen perhe muutti taloon kello kuusi.*

*Ja nyyti kulki vain ja kulki maailmalla,
ei nähnyt missään tutun tuttua.
Ja vaikka kansaa oli paljon kaikkialla
ei nyyti aloittamaan päässyt juttua
kun sanomaan ei kyennyt: kas heipä hei!*

*Nyt juteltaisko hiukan vaiko ei?
 Siis neljä viljaanaa ajoi vihellellen ohi siitä.
 Kun homssuja on kahdeksan, ei yhdet vaunut heille riitä.
 Ja mymmeli kai sitoo seppelettä kaulalleen,
 vaan nyyti juoksi piiloon, oli hiljaa yksikseen.
 Nyt kuka lohduttaisi nyytiä ja sanoin vaikka näin:
 jää ilman ystäviä se ken kääntää selän muihin päin.*

*Kun matkalaukku painoi, nousi kuuma hihi
 ja ahtaat kengät hiersi kantapään.
 Kun illan pitkät varjot saapui vihdoon liki
 ei ollut varpaistakaan enää mihinkään.
 On laukku sentään hyvä, eipä uskoiskaan
 niin hyvin sille sopii nyyti istumaan.
 Ja silloin tuuli lumoavan soitonmeren takaa toi,
 kun muikkunen se kesän poukamassa musisoi.
 Ja laukkua ei muikkusella ollut, eikä koskaan tule olemaan
 ja kenkiä ei viheriän niityn poika tunne ollenkaan.
 Siis kuka lohduttaisi nyytiä: on laulun mahti
 suurempi kuin laukun. Siitä askeleelle tahti!*

*Ja nyyti kulki uuvuksissa länttä kohti,
 hän yksin oli, yksin, yksin niin.
 Kas, hemuleitten puisto valaistuna hohti
 ja raketteja siellä ammuttiin,
 ja kansaa puitten alla karkeloi
 kun pelit pelasi ja soitto soi!
 On karusellit täynnä homssuja (kolmetoista kaikkiaan,
 sai nyyti lasketuksi) ja heidän ilmapallojaan!
 Ja iso hemuli söi ison pannukakun hilloineen,
 vaan nyyti oli taaskin ihan yksikseen.
 Siis kuka lohduttaisi nyytiä ja sanoisi: ei kukaan
 sinua huomaa ellet itse mene mukaan!”
 Tove Jansson: Kuka lohduttaisi nyytiä? (1960)*

12.1 Satumaalaus

Satumaalauksessa satua voidaan käyttää joko orientoitumisessa tai itse maalauksen aikana. Maalaukseen voidaan orientoitua kuuntelemalla satu ja perehtymällä sadun kuvitukseen. Satua voidaan lukea vaikka lepohetkellä tai päiväpiirissä. Orientoitumisen ideana on saada lapset sadun maailmaan ja luoda tunnelmaa.

Itse satumaalauksessa lapset saavat isohkon paperin (vähintään A3-kokoinen) ja ikätason mukaan värit. Värit voivat olla vesivärit, puukynät, vahaliidut, sormivärit... Lapsille annetaan vapaat kädet piirtää sadusta ja sen tunnelmasta. Halutessaan he saavat ohjeistusta ja vinkkejä aikuiselta, mutta ideana on antaa mahdollisimman vapaat kädet.

Tilanteen ja oman halun mukaan taustamusiikkina voi käyttää jotain satuun ja tilanteeseen sopivaa, rauhallista musiikkia. Monista saduista, kuten myös esimerkkinä olevasta Janssonin Kuka lohduttaisi Nyytiä -tarinasta on olemassa äänilevy, jonka voi myös laittaa soimaan. Aikuinen voi myös lukea satua uudelleen lasten maalatessa.

12.2 Satupipo

Satupipo on nimensä mukaisesti pipo (se voi toki myös olla pussi, laatikko tai muu saman asian ajava esine). Siellä on sisällä lappusia, joissa lukee satujen nimiä ja eri satuhahmoja. Jos kyseessä on pienet lapset, voi sanat korvata osittain tai kokonaan kuvilla.

Piposta nostellaan yksi kerrallaan lappuja. Kun piposta nousee esimerkiksi lappu, jossa lukee ”Uppo-Nalle”, voidaan keskustella siitä mitä kyseissä kirjassa tapahtuu, tai voidaan yhdessä pohtia kuka on Uppo-Nalle, mistä hän pitää, mistä ei pidä, ketä ystäviä hänellä on..

Satupipoa voidaan siis käyttää joko virittäytymisenä tai mieleenpalauttamisen apuna. Se toimii myös arvontakoneena, sieltä voidaan arpoa seuraava luettava satu tai leikki.

12.3 Riimittely

Satuja voi käyttää kielellä leikkimisen ja kielen kehityksen välineenä. Riimimuotoon kirjoitetut sadut, kuten Janssonin Kuka lohduttaisi Nyttiä? Innostavat lapset kielellä leikkimiseen. Loppusoinnut ja riimit kertovat suomen kielen mahdollisuuksista ja niitä voi käyttää sanojen opetteluun.

Sanojen tai kuvien avulla voidaan pohtia riimejä. Puu – kuu, suukko – puukko, kukka – tukka. Sanoilla leikkiminen rohkaisee lasta käyttämään kieltä ja innostaa käyttämään sitä. Kuka lohduttaisi Nyttiä – tarinassa riimien lisäksi viehättää kaunis tarina. Riimit ja loppusoinnut tehostavat sanomaa, ja helpottavat sen sisäistämistä.

13 Neljäs satu – Vaahteramäen Eemeli

”Sinä päivänä oli päivälliseksi lihakeittoa. Liina oli kaatanut keiton kukalliseen kulhoon, ja kaikki istuivat keittiön pöydän ympärillä syömässä, varsinkin Eemeli. Hänestä keitto oli hyvää, ja sen kyllä kuuli. - Täytyykö sinun hörppiä tuolla tavalla, äiti torui. - Eihän se muuten keitolta maistu, sanoi Eemeli. - - Kaikki saivat syödä niin paljon kun jaksoivat, ja sitten kulho oli tyhjä. Pohjalla oli enää pienen pieni tilkka. Sen tilkan halusi Eemeli eikä hän siihen muuten päässyt käsiksi kuin työntämällä päänsä keittokulhoon. Näin Eemeli tekikin ja aivan oikein, kuului selvästi miten hän hörppi kulhossa. Sitten Eemelin piti vetää päänsä pois, mutta kuvitella, sepä ei lähtenytäkään irti. Kulho oli tarttunut hänen päähänsä! Silloin Eemeli säikähti ja hyppäsi pois pöydästä ja keittokulho oli hänen päässään kuin mikäkin pytty. Sen alta ei näkynyt silmiä eikä korvia. Eemeli kiskoi kulhoa ja kiljui. Liinakin jo pelästyi. - Meidän hieno pilkkumi! Hän päivitteli. - Meidän hieno kukallinen pilkkumi! Mistä keitto nyt syödään?

Kulhoon ei tosiaan voinut panna keittoa, kun siinä oli Eemelin pää, sen verran Liinakin ymmärsi, vaikkeijärjenjuoksultaan kovin nopea ollutkaan. Mutta äiti ajatteli enemmän Eemeliä. - Herttanen aika, kuinka pojan tuosta saa irti. Täytyy särkeä hellakoukulla koko pilkkumi. - Älä hupsuttele, sanoi isä. - Sehän on neljän markan pilkkumi. - Antakaas kun minä yritän, sanoi Aatu-renki, joka oli rivakka ja vahva mies. Hän tarttui kulhoon korvista ja nosti sen korkealle ilmaan, mutta mitäpä se auttoi? Eemeli seurasi vain mukana. Sillä Eemeli nyt tosiaan oli juuttunut lujasti kulhoon. Ja siinä hän nyt riippui ja sätkytteli jalkojaan päästääkseen takaisin lattialle. - Laske... päästä minut alas... päästä, johan minä sanoin, hän kiljui. Ja lopulta Aatu päästi.

Kaikilla oli jo oikein paha mieli. He seisoivat keittiössä Eemelin ympärillä ja miettivät, Anttoni-isä, Alma-äiti, pikku lida, Aatu ja Liina. Mutta kukaan ei keksinyt, miten Eemeli saataisiin irti keittokulhosta. - Katsokaa, Eemeli itkee, sanoi pikku lida ja osoitti kyyneliä, jotka noruivat esiin kulhon alta ja kierivät hitaasti pitkin Eemelin poskia. - Enpäs, Eemeli huusi. - Se on lihakeittoa! Ääni kuulosti topakalta kuten aina, mutta eipä mahtanut olla erityisen hauskaa seistä siinä keittokulho päässään, ja ajatella, jos hän ei ikipäivinä pääsisi siitä irti!

Eemeli parka, ei hän saisi pitää edes mössykkäänsä! Äidin kävi kovasti sääliksi pientä poikaansa. Hän aikoi taas ottaa hellankoukun ja särkeä kulhon, mutta isä sanoi: - Ei ihmeessä! Kulho maksoi neljä markkaa. Parasta ajaa Marjolahteen lääkärille, kyllä hän sen irroittaa. Tohtori ei missään tapauksessa ota kuin kolme markkaa. Siinä ansaitaan markka.

- - Mutta sitten Eemeli pääsi tohtorin luo, eikä tohtori nauranut hänelle. Hän sanoi vain: - Päivää, päivää! Mitä sinä siellä kulhossa teet? Eemeli ei tietenkään nähnyt tohtoria, mutta tervehtiä hänen silti piti. Sen vuoksi hän kumarsi niin syvään kuin saattoi, kulhoineen päivineen. Ja silloin räsähti. Pam, kuului vain, ja keittokulho oli äkkiä kahtena kappaleena. Niin lujasti Eemeli iski päänsä tohtorin kirjoituspöytään. - Sinne meni neljä markkaa, sanoi Eemelin isä vaivihkaa Eemelin äidille. Mutta lääkäri kuuli sen. - No, markan te kuitenkin säästitte, hän sanoi. - Sillä minun tavallinen taksani on viisi markkaa, kun otan pikkupoikia pois keittokulhoista. Ja nythän poika hoiti koko jutun itse.

Silloin Eemelin isä ilostui ja kiitti mielessään Eemeliä siitä, että poika oli särkenyt kulhon ja säästänyt markan. Nopeasti hän otti kulhon palaset, Eemelin ja Eemelin äidin mukaansa ja lähti. Mutta kun päästiin kadulle, Eemelin äiti sanoi: - Ajatteles, siinä ansaittiin sittenkin markka! Mitä sillä ostetaan? - Ei mitään, Eemelin isä sanoi. - Se säästetään. Mutta on oikeus ja kohtuus, että Eemeli saa viisi penniä, pistäköön kotona sen säästöporsaaseensa! Ja hän otti heti viisipennisen kukkarostaan ja antoi sen Eemelille. Arvaa tuliko Eemeli iloiseksi!”

Astrid Lindgren: Vaahteramäen Eemeli (1973)

13.1 Tarinankerronta

Lapsen mielikuvitus lähtee helposti lentoon. He osaavat sepittää tarinoita ja satuja itse. Lapselle voi antaa virikkeeksi sadun, joka luetaan yhdessä ja josta keskustellaan yhdessä sen sisällön ymmärtämisen takeeksi. Ylläoleva Vaahteramäen Eemeli toimii loistavana virikkeenä, koska se sisältää itsessään useita pieniä kertomuksia. Lasta voi johdatella alussa kyselemällä mitä muuta

Eemelille voisi tapahtua. Lapsen kertomus kirjataan ylös, ja lopuksi luetaan lapselle, jolloin siihen voidaan vielä tehdä muutoksia.

Tarinankerrontaa voi harrastaa myös ilman virikesatua. Lasta voi pyytää kertomaan tarinaa vaikkapa jostakin lelusta, hänestä itsestään tai mistä vain. Samoin kuin edellä, kertomus kirjoitetaan ylös ja luetaan lapselle, jolloin hän saa vielä halutessaan tehdä muutoksia.

Myös sanelutyypinen tarinankerronta toimii. Luetaan satu, jonka jälkeen pyydetään lasta toistamaan se ja jälleen kirjataan ylös.

13.2 Viikonloppuvihko

Viikonloppuvihko on jokaisella lapsella oleva oma, erillinen vihko. Joka viikon alkupuolella lapsille annetaan aikaa piirtää vihkoon kuva heidän viikonlopustaan. Isommille lapsille voidaan antaa malli, josta he voivat kirjoittaa päivämäärän vihkoon.

Kun lapsen piirros on valmis, hän pyytää aikuisen kirjoittamaan siihen viereen mitä kuva esittää. Lapsi sanelee, ja aikuinen kirjoittaa. Kun kuva ja sanelu on valmis, luetaan tarina vielä lapselle.

Kun tämä toistuu joka viikon alkupuolella, on toimintakauden lopussa lapsella vihollinen kuvia ja tarinoita omista viikonlopuistaan muistona.

13.3 Rekvisiitta

Rekvisiitan avulla sadut saa tehtyä helposti eläviksi. Satua lukevalla aikuisella voi olla siihen liittyvää rekvisiittaa, kuten vaatteita tai muita asusteita. Niiden avulla saa korostettua tiettyjä piirteitä tai ominaisuuksia sadussa, tai nostettua esiin vaikkapa sadun kertojan.

Rekvisiitan avulla lapset voivat myös elää satua. He pääsevät ikäänkuin osallisiksi tarinaan. Aikuinen voi ohjeistaa lasta sadun mukana, tai lapset voivat spontaanisti tehdä satua eläväksi.

14 Viides satu – Nalle Puh

”Eräänä päivänä Puh käveli metsässä ja saapui aukealle metsän keskelle. Aukean keskellä kasvoi suuri tammi ja tammen latvasta kantautui kuuluvaa surinaa. Nalle Puh istuutui puun juurelle, pani pään kypälien väliin ja alkoi ajatella.

Ensin hän sanoi itsekseen: ”Tuo surina tarkoittaa jotakin. Ei ole olemassa surinaa sinänsä, pelkkää surisevaa surinaa, joka ei tarkoita mitään. Kun kuuluu surinaa, silloin joku surisee, ja minä tiedän vain yhden syyn surista ja se on että on mehiläinen.”

Sitten hän ajatteli toisen pitkän ajatuksen ja sanoi: ”Ja minä tiedän vain yhden syyn olla mehiläinen ja se on se että tekee hunajaa.”

Ja sitten hän nousi ylös ja sanoi: ”Ja minä tiedän vain yhden syyn tehdä hunajaa ja se on se että minä voin syödä sitä.” Ja hän rupesi kiipeämään puuhun.

Hän kiipesi ja kiipesi ja kiipesi ja kiivetessään hän lauloi pienen laulun itsekseen. Se kuului näin: Onpa hassu juttu, miten pitää hunajasta karhun massu! Surr! Surr! Mikä on syy, että karhu hunajaan mielistyy?

Sitten hän kiipesi vähän ylemmäksi... ja vähän ylemmäksi... ja sitten vielä vähän ylemmäksi. Siinä vaiheessa hänellä oli mielessä jo uusi laulu:

*Jos karhut mehiläisiä olla saisivat,
ne puun juurelle pesänsä rakentaisivat.
Ja niin (jos mehiläiset karhuiksi muuttuisivat)
kiipeämisvaivat meiltä puuttuisivat.*

Hän alkoi olla jo aika väsynyt, sen takia hän lauloi Valituslaulun. Hän oli melkein perillä, ei muuta kuin nousta seisomaan tuolle oksalle.. Räks! ”

Apua!” sanoi Puh pudotessaan kolme metriä alempana odottavalle oksalle. ”Kunpa en olisi- ” hän sanoi kiitäessään kuusi metriä kohti seuraavaa oksaa. ”Nimittäis aikomukseni oli-” hän selitti kääntyessään ylösalaisin ja törmätessään seuraavaan oksaan metriä alempana, ”aikomukseni oli-” ”vaikka tietysti se oli hiukan- ” hän myönsi viuhuessaan seuraavien kuuden oksan ohi.

”Kaikki kai johtuu” hän viimein totesi hyvästellessään aliman oksan, pyörähtäessään kolmasti ympäri ja leijaillessaan sulavasti piikipensaaseen, ”kaikki kai johtuu siitä että pitää niin paljon hunajasta. Apua!” ”

A. A. Milne: Nalle Puh ja mehiläiset (1926)

14.1 Reissunalle

Reissunalle on päiväkotiryhmän oma, yhteinen nalle. Se kulkee vuorotellen jokaisen lapsen kylässä viikonloppuna. Vierailusta perhe kirjoittaa tarinan, jotka kootaan yhteen vihkoon tai kansioon, josta selviää Reissunallen kaikki seikkailut.

Tarkoitus ei ole se, että Reissunallen kyläilyviikonloppuna pitäisi tehdä jotakin kummallista. Mummolavierailut, kauppareissut ja leikkihetken lapsien ja vanhempien kesken ovat nallelle mieluista puuhaa. Lapsi saa seuraavana hoitopäivänä kertoa Reissunallen ja hänen yhteisistä hetkistään.

Toimintakauden lopussa tai siinä vaiheessa, kun Reissunalle on kiertänyt kaikkien luona, kootaan nallen seikkailut yksiin kansiin. Mahdollisuuksien mukaan jaetaan seikkailut kaikille lapsille (esimerkiksi kasvunkansioihin tai omina pikku vihkosina). Näin jokaiselle jää muisto nallen seikkailuista.

14.2 Projektit

Satujen projektityöstämisessä on monia mahdollisuuksia. Voidaan valita joku satu teemaksi, joka näkyy päiväkotiryhmän arjessa, voidaan lähteä tutkimaan jotakin asiaa tai ilmiötä jonkin sadun näkökulmasta tai vaikkapa tehdä sadun pohjalta näytelmä.

Projektityöskentelyssä lähtökohta on satuun tutustuminen ja sen maailman sisäistäminen. Se tapahtuu tietysti lukemalla ja kuuntelemalla sekä kuvien kautta. Sen jälkeen sadusta voi keskustella lasten kanssa, miettiä sen sisältöä, henkilöitä, opetusta, tapahtumaympäristöä ja niin edelleen.

Mikäli satu on valittu laajemmaksi teemaksi, voidaan siihen perehtyä pitkin vuotta. Se voi näkyä vaikkapa lapsen omina ”tunnuksina”, joilla merkitään paikat ja naulakot, se voi näkyä ryhmän tilojen sisustuksessa, toiminnan suunnittelussa ja melkein missä vain.

Projektiksi voidaan satujen avulla ottaa jokin asia tai ilmiö, kuten luonto, ystävyys, vuodenajat tai mikä vain ryhmän teemaan sopiva. Satuun perehdytään, ja sen kautta lähdetään pohtimaan asiaa ja tekemään johtopäätöksiä. Miten mehiläiset tekevät hunajaa? Mistä Puh tiesi asian? Mitä muuta mehiläiset tekevät? Mitä hyötyä niistä on? Asioita voidaan lähteä selvittämään eri lähteistä yhdessä lasten kanssa.

15 Menetelmäluettelo

Menetelmä	löytyy sivulta
• kinderhahmot	8
• käsinuket	12
• leikki	5
• lukeminen	5
• näytelmät	8
• projektit	22
• reissunalle	22
• rekvisiitta	20
• riittäminen	17
• saturentoutus	7
• satumaalaus	16
• satujuna	12
• satupipo	16
• tarinankerronta	19
• tunteiden & asioiden käsittely	11
• viikonloppuvihko	20

16 Satuluettelo

Adams, Richard: Ruuhometsän kansa
Andersen, H. C.: Kootut sadut ja tarinat
Barrie, J. M.: Peter Pan
de Brunhoff, Jean: Babar-kirjat
Carroll, Lewis: Liisan seikkailut ihmemaassa
Collodi, Carlo: Pinokkio
Dahl, Roald: Iso Kiltti Jätti
Dahl, Roald: Matilda
Egner, Thorbjörn: Kasper, Jesper ja Joonatan: kolme iloista rosvoa
Finne, Jalmari: Kiljusen herrasväki -kirjat
Grahame, Kenneth: Kaislikossa suhisee
Grimm, Jacob & Wilhelm: Grimmin satuja
Jansson, Tove: Muumi-kirjat
Jansson, Tove: Kuinkas sitten kävikään?
Jansson Tove: Kuka lohduttaisi Nyytiä?
Karjalainen, Elina: Uppo-Nalle -kirjat
Kipling, Rudyard: Viidakkokirja
Knutsson, Gösta: Pekka Töpöhäntä -kirjat
Kokko, Yrjö: Pessi ja Illusia
Kunnas, Kirsi (suom): Hanhiemon iloinen lipas
Kunnas, Kirsi: Tiitiäisen satupuu
Kunnas, Mauri: Koiramäki -kirjat
Kurenieni, Marjatta: Onnelin ja Annelin talo
La Fontaine: Eläintarinoita
Lagerlöf, Selma: Peukaloisen retket
Lindgren, Astrid: Eemelin kootut metkut
Lindgren, Astrid: Meidän Marikki
Lindgren, Astrid: Melukylän lapset
Lindgren, Astrid: Peppi Pitkätossu
Lindgren, Astrid: Ronja Ryövärintytär
Lindgren, Astrid: Saariston lapset
Lindgren, Astrid: Veljeni Leijonamieli

Milne, A. A.: Nalle Puh
Mäkelä, Hannu: Herra Huu -kirjat
Nopola, Sinikka & Tiina: Heinähattu ja Vilttitossu
Nopola, Sinikka & Tiina: Risto Räppääjä
Parvela, Timo: Ella -kirjat
Potter, Beatrix: Petteri Kaniini
Roine, Raul: Satuja
de Saint-Exupéry, Antoine: Pikku Prinssi
Swan, Anni: sadut
Tammen Kultaiset Kirjat -sarja
Topelius, Zachris: Lukemisia lapsille
Travers, P. L.: Maija Poppanen
Tuhannen ja yhden yön satuja
Uspenski, Eduard: Fedja setä -kirjat

LÄHTEET

Hellström, Martti. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-Kustannus

Härkönen, Marketta & Mäki, Tuija. 2007. Lasten ja nuorten helppolukuiset kirjat. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Jansson, Tove. 1991. Yhdeksäs painos. Kuka lohduttaisi nytyitä? Suom. Kunnas, K. Porvoo: WSOY.

Knutsson, Gösta. 2010. Neljäs painos. Pekka Töpöhäntä. Suom. Liukko, T. Juva: Gummerus.

Karjalainen, Elina. 1990. 13.painos. Uppo-Nalle. Porvoo: WSOY.

Korolainen, Tuula & Kanerva, Arja (toim.). 2001. Satusaappaat ja runopilli. Onnimannin artikkeleita 1978-2008 | osa 1. Tampere: Lastenkirjainstituutti.

Lasten parhaat kirjat -kerho 2008. Syötä satuja. Lukuevältä lapsuuteen. Helsinki: Tammi.

Lindgren, Astrid. 1991. Seitsemäs painos. Eemelin kootut metkut. Suom. Meriluoto, A. Juva: WSOY.

Milne, Alan Alexander. 1999. Nalle Puhin rakastetuimmat kertomukset. Suom. Juva, K. Lontoo: Egmont.

Siiskonen, Tiina; Aro, Tuija; Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim). 2004. 2.painos. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus

Vauvasta leikki-ikäiseksi. Kysymyksiä ja vastauksia lastenhoidosta 2007. Suom. Paajanen, A. Helsinki: Gummerus

Ylönen, Hilikka. 2000. Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Tampere: Tammi.

Ylönen, Hilikka. 2005. Satulinnan saleissa. Opitaan arvoja satujen ja laulujen avulla. Helsinki: Tammi.

Ylönen, Hilikka (toim). 2008. Satuviitta. Ensi- ja turvakotien liitto.